

Asianomistajan kuulustelu tavallisissa nettipetosrikoksissa

Voiko sähköpostia hyödyntää asianomistajan kuulusteluissa tyypillisissä nettipetosrikoksissa?

Rasmus Koponen

5/2020

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Rasmus Koponen	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Asianomistajan kuulustelu tavallisissa nettipetosrikoksissa	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Mika Kyyrö, Jyrki Marttila	Toiminnallinen
Tiivistelmä	
<p>Poliisin rikostutkijoilla tuntuu olevan jatkuvasti enemmän juttuja tutkittavana. Tämän lisäksi nettipetokset kattavat jatkuvasti suuremman osan rikosten lukumäärästä. Tässä opinnäytetyössä on selvitetty mitä asianomistajalta tulee selvittää tyypillisten nettipetosten osalta. Tämän lisäksi siinä on selvitetty voisiko tutkijan työtä helpottaa kuulustelemalla asianomistajat sähköpostin avulla tyypillisissä nettipetosrikoksissa.</p> <p>Opinnäytetyö on toiminnallinen, jonka produktiosassa pohditaan sitä, miten asianomistaja voitaisiin kuulla sähköpostitse tyypillisten nettipetosten osalta. Produkti sisältää tätä varten tehdyn sähköpostikuulustelupohjan. Opinnäytetyön kohde on poliisin rikostutkinnassa työskentelevät poliisit.</p> <p>Opinnäytetyö on suoritettu käyttäen pääsääntöisesti laadullista tutkimusmenetelmää. Opinnäytetyön teoria koostuu kirjallisuudesta ja opinnäytetyötä varten suoritetuista kahdesta teemaahaastattelusta. Opinnäytetyössä haastateltavana ovat tutkinnanjohtajana työskentelevä Juha Liukkonen ja syyttäjänä työskentelevä Karoliina Silvennoinen. Haastatteluiden avulla on pyritty saamaan tutkinnanjohtajan ja syyttäjän näkökulmat opinnäytetyöhön. Lisäksi opinnäytetyössä avataan tutkijan näkökulmaa.</p> <p>Opinnäytetyössä selvinneiden tulosten perusteella asianomistajien kuulustelu sähköpostilla voisi vähentää tutkijoiden työtä. Laki ei kuitenkaan vielä mahdollista, että poliisin rikostutkinnassa voisi käyttää sähköpostikuulustelua järjestelmällisesti asianomistajien kuulemisessa. Opinnäytetyössä on kattavasti pohdittu, että miksi sen käytöstä olisi tutkijalle hyötyä nettipetosten tutkimisessa.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
42 + 13 liitesivua	Toukokuu 2020
Avainsanat	
asianomistaja, kuulustelu, nettipetos, petos, syyttäjä, tutkija, tutkinnanjohtaja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Rakenne.....	4
1.2 Tutkimusongelma ja aiheen rajaaminen.....	5
1.3 Opinnäytetyön tavoite	6
1.4 Opinnäytetyön muoto.....	6
1.5 Tutkimusmenetelmä.....	7
1.6 Aineiston keruu	8
2 KÄSITTEET.....	9
3 TAUSTAA.....	10
3.1 Poliisien ja rikosten määrät	10
3.2 Omaisuusrikosten ja petosten määrät:.....	12
3.3 Petosrikollisuuden kasvun taustaa	13
4 PETOS RIKOKSENA	14
4.1 Nettipetos	16
5 ESITUTKINNASTA	18
5.1 Asianosaiset esitutkinnassa	19
5.2 Asianomistajarikos.....	20
5.3 Kuulusteluista.....	21
5.4 Esitutkinnan periaatteista	22
6 HAASTATTELUT JA NÄKÖKULMAT.....	23
6.1 Tutkinnanjohtajan näkökulma.....	23
6.2 Syyttäjän näkökulma.....	26
6.3 Tutkijan näkökulma	29
7 OMAA POHDINTAA.....	33
7.1 Luotettavuus.....	33

7.2 Tutkimuksen toteutumisen arviointi	34
7.3 Jatkotutkimusehdotukset	36
LÄHTEET	37
LIITTEET.....	42

1 JOHDANTO

”Huijareita ja huijauksia on aina ollut ja tulee vastaisuudessa olemaan. Huijaukset ilmentävät ihmisluonteen sekä markkinoiden ja kilpailukykyisen talouden kielteisiä piirteitä. Kuluttajat, rehelliset elinkeinonharjoittajat, viranomaiset ja huijarit käyvät keskinäistä kilpajuoksua, minkä vauhti ei suinkaan ole hidastumassa, sillä teknologian kehittyminen luo uudenlaisia huijaustapoja.” (Tuorila ym. 2016, 47.)

Minä olen itse työskennellyt tutkinnassa Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella Lappeenrannan poliisiasemalla vähän yli puoli vuotta. Poliisin tutkinnassa rikokset selvitetään ja niistä kasataan pöytäkirja syyttäjälle syytteen nostoa varten. Minulle itselleni ei ole vielä lyhyen työurani aikana kerennyt kasaantua kovinkaan suurta kasaa rikoksista, jotka pitäisi selvittää. Olen kuitenkin jutellut muiden tutkijoiden kanssa, jotka ovat työskennelleet minua pidempään ja heidän havaintojensa mukaan heillä on tällä hetkellä paljon enemmän tutkittavia rikoksia kuin aikaisemmin. Yksittäiselle tutkijalle tuntuu olevan enemmän työtä kuin mitä hän pystyy hoitamaan. Tämä puolestaan saattaa aiheuttaa tutkijalle suuren määrän stressiä, koska hän ei pysty yksinkertaisesti hoitamaan kaikkia hänelle annettavia juttuja. Tämä puolestaan johtaa siihen, että tutkija uupuu ja samalla hänen työnsä laatu kärsii.

Tutkinnan lisäksi olen työskennellyt muutaman kuukauden Lappeenrannan poliisiasemalla rikosten esikäsittelyssä. Rikosten esikäsittelyssä kirjataan kaikki poliisiasemalle tulevat sähköiset ilmoitukset rikosilmoituksiksi. Tämän lisäksi rikosilmoituksia kirjataan, jos joku tulee poliisiasemalle henkilökohtaisesti tekemään rikosilmoituksen. Esikäsittelyssä huomasin, että petosrikoksia tulee paljon enemmän kuin muita rikoksia. Omat havaintoni työskennellessäni tutkinnassa tukevat tätä.

Tutkijana työskennellessäni olen kiinnittänyt huomiota, ettei poliisin asiakkaisiin, eli asianomistajiin, todistajiin tai rikoksesta epäiltyihin saa välttämättä kovinkaan helposti yhteyttä. Tämä yllätti minut varsinkin sen osalta, ettei kaikkiiin rikoksen uhreihinkaan saa välttämättä puhelimitse yhteyttä. Tutkijan on yksin mahdotonta selvittää tapahtunutta rikosta, pois luki-tienkin tapaukset, joissa tutkija on ollut paikalla. Tällöin tutkija olisi kuitenkin enemmän tai vähemmän esteellinen osallistumaan tutkintaan, jolloin hänen roolinsa olisi todistaja.

Minulla itselläni on ollut selvitettävänä suurempi petossarja, joka koostui useasta kymmenestä lievästä petoksesta ja vielä tarkemmin niin sanotuista nettipetoksista. Jokaisen kohdalla oli sama rikoksesta epäilty, mutta luonnollisesti eri asianomistaja. Nettipetokset tapahtuvat nimensä mukaisesti internetissä, joka mahdollistaa sen, että rikoksen tekijä ja uhri saattavat olla täysin eri puolella Suomea tai vaikka täysin eri puolella maapalloa. Nettipetosten tutkinta keskitetään aina sille paikkakunnalle, jossa rikoksesta epäilty asuu. Tällöin on hyvät mahdollisuudet päästä kuulustelemaan epäiltyä henkilökohtaisesti kasvokkain. Tällöin kuitenkin työkokemukseni mukaan asianomistaja asuu useimmissa tapauksissa eri paikkakunnalla, jolloin hänen kuulemisensa kasvotusten on vaikeampaa. Melko yleisenä käytäntönä tällaisissa tapauksissa on, että asianomistaja kuullaan puhelimitse.

Tutkija työskentelee pääsääntöisesti virka-aikana. Olen havainnut työssäni, että mikäli asianomistajat työskentelevät myös virka-aikana, on heihin vaikea saada yhteyttä. Tämän lisäksi poliisi soittaa yleensä 029-alkuisesta puhelinnumerosta. Luulen, että nykyaikainen puhelinmarkkinointi on iskostunut sen verran lujasti suomalaisiin, etteivät osa poliisin asiakkaista halua vastata tällaiseen kummalliseen puhelinnumeroon, koska luulevat sen olevan puhelinmyyjä tai jonkinlainen häiriösoitto.

Tutkiessani edellä mainitsemaani nettipetossarjaa minulla oli jonkin verran hankaluuksia saada asianomistajiin yhteyttä. Lisäksi jokaisella nettipetoksella oli asianomistaja, joka olisi hyvä kuulla esitutkinnassa pöytäkirjaa varten. Tämä kuitenkin oli tutkijalle melko iso työ ja samalla aikaa vievää työtä. Välillä saatoin soittaa usean tunnin ajan asianomistajille saamatta heihin yhteyttä. Lisäksi jos asianomistajaan sai yhteyden, oli hänelle suoritettava puhelinpuhustelu. Tämä saattaa kestää muutamista minuuteista useampaan tuntiin. Keskustellessani tästä jutussa toimineen tutkinnanjohtajan kanssa heräsi ilmoille kysymys, että olisiko asianomistajia mahdollista kuulla sähköpostilla. Tästä sain idean opinnäytetyöhöni, joka on, että tekisin kuulustelupohjan sähköpostilla käytävää asianomistajan kuulustelua varten.

1.1 Rakenne

Opinnäytetyöni kulkee muokatun rakennemallin mukaan. Tämä tarkoittaa opinnäytetyössäni sitä, että alkuun käydään läpi johdantoa, jota seuraa tutkimusasetelma. Tästä opinnäytetyöni etenee tutkimusongelmien ja aiheen rajaamisen kautta tutkimusmenetelmiin. Tämän jälkeen

käsittelen opinnäytetyössäni aiheeseen liittyvää teoriaa, jonka siivittämänä siirrytään tutkimusmenetelmien tuottamiin tutkimustuloksiin. Näiden avulla muodostetaan johtopäätökset ja lopetan opinnäytetyöni omaan pohdintaani tutkimuksesta ja sen luotettavuudesta. (Kananen 2015b, 17.) Opinnäytetyön liitteisiin sijoittuu vielä opinnäytetyössäni tehty produkti.

1.2 Tutkimusongelma ja aiheen rajaaminen

Opinnäytetyöni aihe rajautuu koskemaan pelkästään asianomistajien kuulemista ja sitä, mitä heiltä pitää selvittää esitutkinnassa. Rikoksesta epäiltyä on mielestäni melkein mahdotonta kuulla mitenkään muuten kuin heidän ollessaan paikan päällä. Lisäksi aihe rajautuu pelkästään yksinkertaisiin nettipetoksiin. Työssäni siis käsittelen pelkästään näitä rikoksia, koska nämä ovat mielestäni ainoita rikoksia, joissa tämän tyyppinen toiminta saattaa tulla kyseeseen. Näiden lisäksi keskityn pelkästään kotimaassa tapahtuviin nettipetoksiin, joissa kuluttajat tekevät kauppaa keskenään.

Tutkimusprosessi alkaa aina tutkimusongelmasta, jonka taustalla on jokin käytännön ilmiö (Kananen 2015b, 11). Havaitsin siis tutkinnassa työskennellessäni muutaman ongelman, jotka ovat opinnäytetyöni pohja. Yksittäisellä tutkijalla on liikaa rikoksia selvitettävänä. Lisäksi rikoksia tuntuu tulevan tutkijalla nopeampaan tahtiin selvitettäväksi kuin mitä hän kerkeää selvittää.

Tutkimusongelmat muutetaan yleensä tutkimuskysymyksiksi, sillä kysymyksiin on helpompaa vastata kuin monitahoiseen ongelmaan. Kysymyksiin haetaan vastauksia aineistojen avulla, jotka tuotetaan aineistonkeruumenetelmillä. Näitä menetelmiä ovat laadullinen ja määrällinen tutkimus. (Kananen 2015b, 12.) Edellä mainituista ongelmista muotoilin muutamia tutkimuskysymyksiä. Näitä kysymyksiä ovat:

1. *Miten tutkijan työtä voisi helpottaa yksinkertaisten nettipetosjuttujen osalta?*
2. *Mitä tutkijan tulisi selvittää yksinkertaisessa nettipetosjutussa asianomistajalta?*
3. *Minkälainen olisi yleinen kysymyspatteristo asianomistajan kuulemiseen yksinkertaisissa nettipetosrikoksissa?*
4. *Onko asianomistaja mahdollista kuulla sähköpostilla nettipetosrikoksissa?*

1.3 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada vastauksia aikaisemmin esittämiini tutkimuskysymyksiin ja näiden avulla selvyyttä itse tutkimusongelmiin. Tämän lisäksi pyrin rakentamaan sellaisen kuulustelupohjan, jolla voisi olla mahdollista kuulustella asianomistajaa tyypillisessä nettipetosriköksessä. Pohjan pyrin luomaan riittävän selkeäksi, jotta asianomistaja pystyisi siihen itsenäisesti vastaamaan. Lisäksi pyrin ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon mitä syyttäjä haluaa asianomistajalta selvitetävän.

1.4 Opinnäytetyön muoto

Opinnäytetyöllä on muutamia erilaisia muotoja. Näitä ovat toiminnallinen, tutkimuksellinen tai portfoliomuotoinen opinnäytetyö (Haikansalo & Korander 2017, 3-4). Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan toteuttaa jonkinlainen kehittävä prosessi, tuotos tai projekti työelämää varten. Tätä toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotosta kutsutaan produktiksi. Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen, sillä se sisältää produktin lisäksi myös raporttiosan, jossa kerrotaan, kuinka tällaiseen lopputulokseen päädyttiin. (Haikansalo & Korander 2017, 4.) Opinnäytetyöni on muodoltaan toiminnallinen. Sen tarkoituksena on tuottaa produkti, joka samalla kehittää kuulusteluprosessia työelämää varten.

Ammattikorkeakouluissa tehdyt opinnäytetyöt ovat yleensä tutkimustyyppisiä tai kehittämistöitä. Kaikki opinnäytetyöt, joissa käytetään kysely- ja/tai haastattelututkimusta ovat tutkimustyyppisiä. (Hakala 2004, 21.) Kehittämistutkimuksella pyritään saavuttamaan jonkinlaista muutosta, joka tarkoittaa ongelman poistamista tai sen parantunutta olotilaa muodossa tai toisessa (Kananen 2015b, 11).

Kehittämishankkeen päämäärä on tuotos, joka pitää sisällään uuden tiedon lisäksi palvelun, tuotteen, oppaan, mallin, toimintatavan tai minkä tahansa sellaisen innovaation, joka on jollain tavalla parempi tai sitten se on kokonaan uusi. Esimerkkinä tästä voi olla ohjeistus tai opas tai sitten ihan vain toiminnan tai työskentelyn prosessinkuvaus. (Salonen 2013, 26.)

Opinnäytetyöni on tutkimustyyppinen, sillä siinä on käytetty haastattelututkimusta aineiston keruussa. Se kuitenkin sisältää kehittämistutkimukselle tyypillisiä piirteitä, koska siinä pohditaan voisiko tutkijan työtä muuttaa tai parantaa kuulustelujen osalta.

1.5 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön ollessa tutkimustyyppinen, voidaan sen aineistonkeruu- ja käsittelymenetelmät jakaa määrällisiin eli kvantitatiivisiin ja laadullisiin eli kvalitatiivisiin menetelmiin. Määrälliset menetelmät tarkoittavat tilastollisia menetelmiä, kun taas laadullisissa menetelmissä aineistoa hankitaan esimerkiksi tutkimusraporteista, ammattilehdistä ja ammattilaisia haastatteleamalla. (Hakala 2004, 113-114.)

Kehittämistutkimuksessa käytetään eri tutkimusmenetelmiä. Muutokseen tähtäävä kehittämistutkimus voi yhdistää kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta. Muutoksen aikaansaamiseksi kehittämistutkimuksessa on mahdollista kehittää esimerkiksi menetelmää, tuotetta tai vaikka organisaatioita. (Kananen 2015b, 33, 39.)

Laadullisessa tutkimuksessa ongelmasta pyritään saamaan ymmärrystä havainnoinnin ja haastattelujen kerätyn aineiston avulla (Kananen 2015b, 34). Laadullisen tutkimusotteen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, haastattelut, kyselyt ja dokumentit (Kananen 2015b, 12). Laadullinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa sen, että tutkittavana olevasta asiasta saa syvällisen näkemyksen, joka mahdollistaa asian kokonaisvaltaisen ymmärtämisen. Joitain tutkimuksen kohteita voidaan selittää vain ainoastaan tekstillä, jotta ihmisten suhtautuminen ja asenteet asiaa kohtaan välittyisivät mahdollisimman hyvin. (Kananen 2015a, 71.)

Määrällisessä tutkimusmenetelmässä käsitellään lukuja. Analyysimenetelmiä käyttäen aineistosta saadaan ongelman rakennetta tiivistetyssä muodossa kuvaavia tunnuslukuja ja suoria jakaumia. (Kananen 2015b, 38.) Määrällinen tutkimus voidaan toteuttaa valmiiksi kerätyistä tilastoista, rekistereistä ja tietokannoista (Kananen 2015a, 74).

Opinnäytetyössäni on käytetty sekä kvalitatiivisia eli laadullisia tutkimusmenetelmiä, että kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Laadulliset tutkimusmenetelmät ovat opinnäytetyössäni isommassa roolissa ja ne esiintyvät opinnäytetyössäni niin, että niitä on käytetty havainnoinnin ja haastattelujen avulla. Opinnäytetyössäni kuitenkin käytetään myös määrällisiä menetelmiä, koska siinä käsitellään myös lukuja.

1.6 Aineiston keruu

Aineistoa pyrin keräämään opinnäytetyöhöni kirjallisuuskatsauksen avulla. Aineistoa on haettu niin kirjallisista lähteistä kuin internetlähteistäkin. Opinnäytetyötä tehdessäni maapalloa ravistelee Covid-19 eli koronavirus. Virus on sulkenut mm. kaikki kirjastot Suomessa, jonka vuoksi kirjallisuus rajoittuu lähestulkoon pelkästään sähköisessä muodossa olevan kirjallisuuden ympärille.

Yleisimpiä oikeustieteen tutkimusnäkökulmia ovat lainoppi, oikeushistoria, oikeussosiologia, oikeusfilosofia sekä vertaileva oikeustiede (Husa ym. 2008, 22). Lainopissa tutkimuskohteena oleva oikeus perustuu voimassa oleviin oikeuslähteisiin. Oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimista kutsutaan lainopiksi ja oikeudellista tietoa sisältäviä lähteitä kutsutaan oikeuslähteiksi. Tulkitsemiseksi kutsutaan lainopin sisällön selvittämiseen tähtäävää toimintaa. (Husu ym. 2008, 32-33; Husa ym. 2001, 13.) Kirjallisuuskatsauksen lisäksi opinnäytetyöni sisältää lainoppia. Opinnäytetyöni aineistoa on haettu oikeuslähteistä ja lainsäädännöstä, jonka jälkeen niitä on tulkittu opinnäytetyössäni.

Kirjallisuuskatsauksen ja lainopin lisäksi aineistoa opinnäytetyötäni varten hankin haastatteluiden avulla. Teemahaastattelu rakentuu keskustelun aiheista, joiden avulla saadaan käsitys ja ymmärrys tutkittavana olevasta aiheesta. (Kananen 2015b, 82.) Teemahaastattelu on mielestäni kaikista paras tapa tehdä aineiston keruuta opinnäytetyötäni varten, koska siinä keskustelua käydään erilaisten aiheiden ympärillä, jolloin näistä saadaan kokonaisvaltainen kuva. Keskustelua ohjataan avoimien kysymysten avulla. Valitsemassani aiheessa on käytettävä avoimia kysymyksiä, koska vastaukset eivät ole yksiselitteisiä, vaan todella laajoja.

Opinnäytetyössäni haastattelen yhtä poliisin tutkinnanjohtajaa ja yhtä syyttäjää. Ongelmaa voidaan lähestyä monesta näkökulmasta, sillä se on aina osa suurempaa kokonaisuutta, johon on kytkeytynyt eri tahoja ja erilaisia toimintoja (Kananen 2015b, 13). Olen itse opinnäytetyössäni tuonut esille oman kokemukseni kautta tutkijan näkökulmaa. Tämän lisäksi olen haastatteluiden avulla pyrkinyt tuomaan esille tutkinnanjohtajan näkökulmaa, sekä syyttäjän näkökulmaa. Nämä kaikki näkökulmat liittyvät todella keskeisesti aiheeseeni.

Haastattelut opinnäytetyötäni varten on suoritettu keskustellen. Tämä keskustelu on äänitetty, jonka olen myöhemmin litteroinut. Litterointi tarkoittaa erilaisten tallenteiden muuttamista tekstimuotoon (Kananen 2015a, 116). Litteroidusta haastattelusta on vielä tiivistetty

opinnäytetyöhöni kaikista keskeisimmät asiat. Nämä tiivistetyt haastattelut on lähetetty haastateltaville luettavaksi ja tarkistettavaksi ennen liittämistä opinnäytetyöhöni.

2 KÄSITTEET

Tutkittavana olevan asian ymmärtämisen kannalta tärkeitä työkaluja ovat käsitteet. Jokaisella toimialalla on oma käsitemaailmansa, jonka avulla pystytään ymmärtämään erilaisia ilmiöitä. Näitä käsitteitä käytetään alan ihmisten välisessä kommunikaatiossa. Käsitteet tulevat tutkimuksen teoriasta. (Kananen 2015a, 104-105.) Käsitteet-kappaleessa olen pyrkinyt avaamaan ja määrittelemään opinnäytetyössäni esiintyviä käsitteitä.

Syyttäjä: Syyttäjällä tarkoitetaan valtion viranomaista, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama seuraamus. Syyttäjä arvioi, että täyttyykö jossain teossa jonkin rikoksen tunnusmerkistö ja onko siitä riittävästi näyttöä syytteen nostamiseksi. (Syyttäjän ratkaisut N.d.)

Tutkinnanjohtaja: Tutkinnanjohtaja on henkilö, joka johtaa esitutkintaa (Esitutkintalaki 2011/805, 2 luku 2 §).

Rikoksen tunnusmerkistö: Jos teko täyttää rikoksen tunnusmerkistön, on tekijä syyllistynyt oikeudenvastaiseen ja syyllisyyttä osoittavaan tekoon (Boucht & Frände 2019, 21).

Tutkija: Tutkijalla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan henkilöä, joka työskentelee poliisissa ja jonka tehtäviin kuuluu suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet. (Esitutkintalaki 22.7.2011/805, 2 luku 3 §.)

Asianomistaja: Asianomistajalla tarkoitetaan rikoksen uhria. Asianomistajalla on oikeus vaatia epäillylle rangaistusta rikoksesta. Lisäksi hänellä on oikeus vaatia vahingonkorvauksia rikoksen johdosta syntyneistä henkilö-, esine- tai varallisuusvahingoista. (Halme 2014, 73.)

Nettipetos: Petoksista, jotka toteutetaan internetin välityksellä, käytetään yleisesti nimitystä nettipetos (Blogi.poliisi.fi 2019).

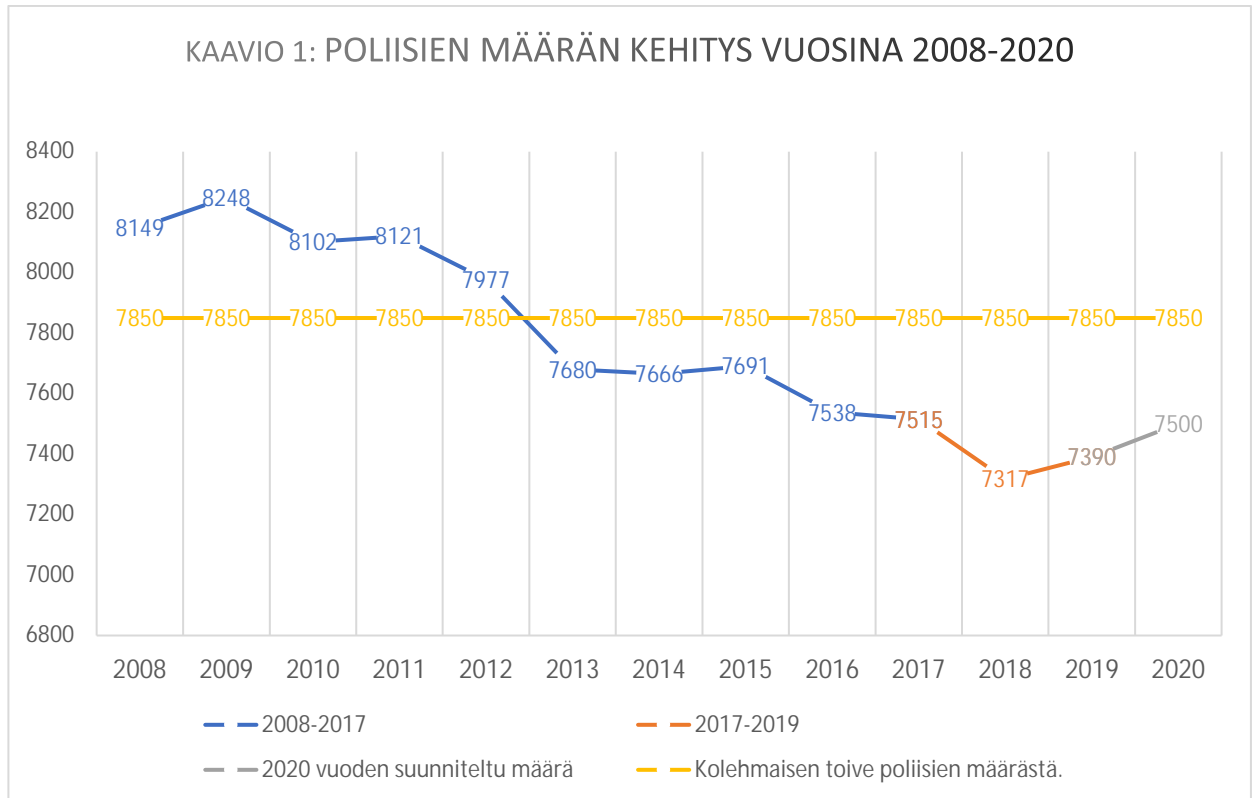
Määräämistoimi: Määräämistoimella tarkoitetaan oikeustoimea, joka voi olla kauppasopimuksen solmiminen tai luoton myöntämistä koskeva sitoumus. Määräystoimi saattaa olla myös pelkkää tekemättä jättämistä. (Frände ym. 2018, 644.)

Taloudellinen vahinko: Taloudellisella vahingolla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilölle sopimuksen perusteella syntyvä saamisoikeus ei ole taloudellisesti yhtä arvokas kuin sopimuksen mukana syntyvä täyttämiselvelvoite. (Frände ym. 2018, 644.)

3 TAUSTAA

3.1 Poliisien ja rikosten määrät

Poliiseja oli vuoden 2019 lopussa 7 390 eli koko henkilöstön määrä kasvoi vuoteen 2018 nähden 72 poliisilla (Poliisin vuosi 2019: Huumausainerikosten ja seksuaalirikosten määrät nousivat 2020). Vuoteen 2020 hallitus esittää 7,5 miljoonan lisärahaa, joka tarkoittaa, että poliisien määrä pyritään nostamaan 7 500 henkilöön vuoteen 2020 mennessä (Sisäministeriön talousarvioesitys vuodelle 2020 2019). Poliisien määrä on ollut laskussa organisaatio-uudistuksen myötä ja kuten kaavio 1:stä on nähtävissä, poliisien määrä on ollut laskusuunnassa vuosien 2008 – 2018 välisenä aikana. Tänä aikana poliisien määrä on pudonnut 8149 poliisista 7317 poliisiin. Poliisien määrä on kuitenkin ollut näiden vuosien jälkeen lisääntymään päin vuosi vuodelta kuten kaavio 1:stä on havaittavissa. Kaaviossa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, etteivät kaikki poliisit työskentele rikosten tutkinnassa. Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen mukaan suunta on oikea, mutta 7850 poliisimiestä olisi minimitaso, jotta poliisi pystyisi selviämään moninaisista lakisääteisistä tehtävistä nykyisessä toimintaympäristössä ja koko valtakunnan tasolla poliisi pystyisi olemaan vision mukaan kaikkien turvana kaikkina aikoina. (Poliisihallitus: Rikostutkinnan taakkaa helpottaa vain resurssien lisäys 2019.)

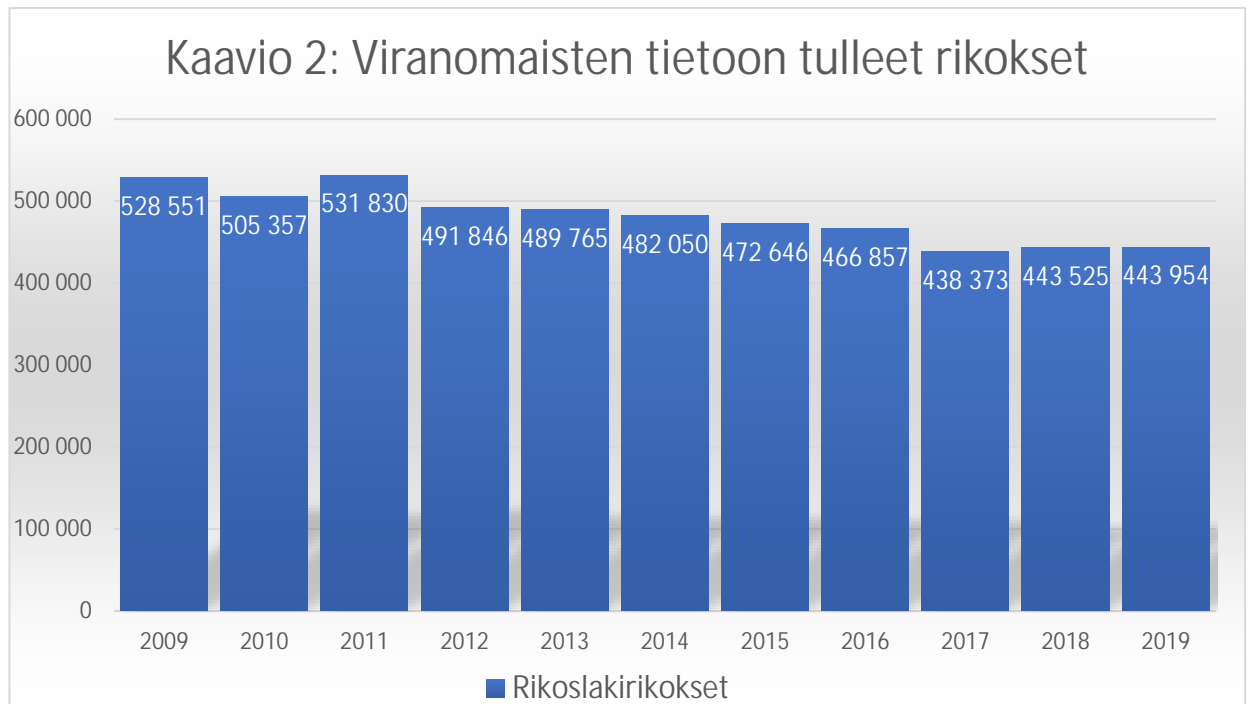
Kaavio 1: Poliisien määrän kehitys vuosina 2008-2020

Lähteet: 2008-2017: Eurostat.ec-sivustolla tehty taulukko 2020.

2017-2019: Poliisin vuosi 2019: Huumausainerikosten ja seksuaalirikosten määrät nousivat.

2020, 2020: Sisäministeriön talousarvioesitys vuodelle 2020. 2019.

Tarkastellessa viranomaisten tietoon tulleiden rikosten määrää kaavio 2:sta vuosina 2009-2019 on havaittavissa viranomaisten tietoon tulleiden rikosten määrän vaihtelua. Rikosten määrä on tällä aikavälillä laskenut 528 551 rikoksesta 443 954 rikokseen. Viimeisimpien vuosien osalta viranomaisten tietoon tulleiden rikosten määrä on noussut. Kaaviossa on otettava huomioon, ettei kaikki rikokset tule viranomaisten tietoon. Näitä kaaviota voidaan peilata keskenään ja niiden avulla voidaan tehdä käsitys siitä, kuinka poliisien määrä on vaihdellut ja kuinka viranomaisille tulleiden rikosten määrä on vaihdellut samalla aikavälillä.

Kaavio 2: Viranomaisten tietoon tulleet rikokset

Lähteet: 2008-2017, Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019. Vuosi 2019: Poliisihallitus: Rikostutkinnan taakkaa helpottaa vain resurssien lisäys 2019.

3.2 Omaisuusrikosten ja petosten määrät:

Tilastokeskuksen nettisivuilla 17.01.2020 julkaistun ”Tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä kasvussa”- artikkelin mukaan omaisuusrikosten määrä on kasvussa. Omaisuusrikoksia vuonna 2019 poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tuli 213 200, joka on 3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Nämä omaisuusrikokset pitävät sisällään varkausrikokset, ryöstöt, vahingonteot, maksuvälinepetokset ja petokset. (Tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä kasvussa 2020.) Tässä opinnäytetyössäni keskityn pääsääntöisesti petosrikoksiin.

Petosrikosten ehkäisy on noussut keskeiseksi rikosten torjunnan ja viranomaistyön haasteeksi Suomessa. Poliisin tietoon tulleiden petosrikosten määrä on kasvanut voimakkaasti lyhyessä ajassa. Poliisin tietoon petoksia ja niiden yrityksiä tuli vuonna 2010 yhteensä 20 380 tapausta, kun taas vuonna 2016 tapauksia oli jo 40 416. Tämä tarkoittaa, että poliisille tietoon tulleiden tapausten määrä lähes kaksinkertaistui vuosien 2010 ja 2016 välillä. (Alanko & Tanttari. 2017, 9.) Vuonna 2019 vain pelkästään Rikoslain (19.12.1889/39) 36 luvun 1 – 3 § olevien normaalimuotoisten petosten, lievien petosten ja törkeiden petosten yhteenlaskettu määrä oli 28 000. Tämä määrä on runsaat 14 prosenttia enemmän kuin

vuonna 2018 (Tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä kasvussa 2020.) Poliisille ilmoitettiin yli 4200 erilaista petosrikosta vuonna 2019, joka tarkoittaa, että määrä kasvoi noin 13 prosentilla edellisvuoteen verrattuna. Suhteessa eniten, yli 21 prosentilla, kasvoi internetissä tapahtuneiden petosrikosten määrä. Nettipetosten osuus petosten kokonaismäärästä oli yli 2600 rikosta. (Poliisin vuosi 2019: Huumausainerikosten ja seksuaalirikosten määrät nousivat 2020.)

3.3 Petosrikollisuuden kasvun taustaa

”Petosrikollisuuden kasvualustana toimivat internetin palveluympäristöt sekä ihmisten hyväuskoisuus ja riskitietoisuuden puute” (Kurenmaa 2018, 28). Petosrikosten määrän kasvua pystytään selittämään verkkoasioinnin tehokkaasti lisääntyneellä käytöllä, niin tuotteiden ostamisessa kuin myös pankkiasioiden hoidossa (Danielsson & Ellonen 2019, 101). Yleisesti siis voidaan ajatella, että eri palveluiden sähköistyminen kasvattaa jatkuvasti myös rikoksentekomahdollisuuksia (Aaltonen ym. 2017, 154). Tietotekniikan kehittyminen luo jatkuvasti erilaisia uusia mahdollisuuksia petoksien tekemiseen ja muuhun rikolliseen toimintaan (Aaltonen ym. 2017, 127). Rikolliset hyödyntävät tietoverkkoa perinteistenkin rikosten toteuttamisessa entistä enemmän ja joidenkin arvioiden mukaan rikoksia toteutettaisiin jo tällä hetkellä enemmän tietoverkoissa kuin oikeassa fyysisessä maailmassa (Kurenmaa 2018, 28).

Rikosten tekijöille netti on otollinen ympäristö rikosten tekemiselle, sillä siellä rikokset eivät ole paikkasidonnaisia. Netin avulla petoksia voidaan kohdistaa ympäri maata asuviin uhreihin. Yksittäiset rikolliset tekevät monesti useiden petosten sarjoja. Kiinnijääneillä tekijöillä on melkein aina taustalla aikaisempia petoksia, sekä joissain tapauksissa mahdollisesti myös muita rikoksia. Petosrikosten tekijät ovat melko tasaisesti eri-ikäisiä miehiä ja naisia. Tämä pätee myös petosten uhrien osalta. (Alanko & Tanttari. 2017, 16.)

”Petosten selvittely myös kuormittaa viranomaisia, vaikka suuren osan etenkin lievistä petoksista arvioidaankin jäävän viranomaisilta piiloon” (Kurenmaa 2018, 16). Petosrikoksissa yleensä yksittäisten rikosten rikosvahinko ei ole kovin suuri, mutta useita petoksia tekemällä yksittäinen tekijä voi kasvattaa itselleen merkittävän rikoshyödyn. Jos petosrikoksen uhrille syntyy rikoksen seurauksena vain pienet vahingot, ei hänellä välttämättä ole ilmoitushalukkuutta poliisille, jolloin myös rikossarjojen selvittäminen vaikeutuu. (Alanko & Tanttari 2017, 16.)

Petoksen uhri saattaa jättää ilmoittamatta rikoksesta, mikäli rikosvahinko on jäänyt pieneksi tai hän uskoo, ettei rikoksesta ilmoittamisesta olisi mitään hyötyä (Kurenmaa 2018, Rikostorjunnan tila, 16). Uhrit pystyvät kuitenkin vaikuttamaan omalla toiminnallaan huijareiden toimintamahdollisuuksiin. Viranomaisten on tärkeä saada tieto kaikista tehdyistä huijauksista mahdollisimman nopeasti, koska tällöin heillä on paljon paremmat mahdollisuudet ryhtyä toimiin kuluttajan etujen turvaamiseksi. (Tuorila ym. 2016, 27.) Viranomaisten olisi tärkeää saada tietoa lievimmistäkin petoksista ja petosten yrityksistä, koska vain silloin viranomaisilla on mahdollisuus seurata ilmiön kehittymistä. Vain tämä mahdollistaa sen, että viranomaiset pystyvät myös reagoimaan ilmiöön riittävästi. Uhrilla, joka ilmoittaa joutuneensa petosrikoksen kohteeksi, on myös paremmat mahdollisuudet saada edes osa menettämistään rahoistaan takaisin tai hän vähintään pystyy tällä toiminnalla estämään rikosvahinkojen kasvun. (Alanko & Tanttari. 2017, 14.) Petosrikosten seurauksena ovat merkittävät taloudelliset tappiot niin uhreille, kuten myös yhteiskunnalle (Kurenmaa 2018, 16).

4 PETOS RIKOKSENA

Rikoslain (19.12.1889/39) 36 - luku käsittelee petosta ja muuta epärehellisyyttä. Käsittelee kuitenkin tässä opinnäytetyössä vain petosta. Rikoslain (24.8.1990/769) 36 luvun 1 § käsittelee normaalimuotoista petosta. Petoksesta kerrotaan 36 luvun 1 §: ”*se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdyttä käyttämällä saa toisen tekemään tai jättää tekemättä jotain ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tälle on ollut mahdollisuus määrätä. Petoksesta on samassa momentissa säädetty rangaistus, joka on sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi.*”

Rikoslain (24.8.1990/769) 36 luvun 2 § käsittelee petoksen vakavampaa muotoa eli törkeää petosta. Rikoslain 36 luvun 2 § mukaan kerrotaan: ”*jos petoksessa tavoitellaan huomattavaa hyötyä, aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa, rikos tehdään käyttämällä hyväksi vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luottamausta tai rikos tehdään käyttämällä hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa ja petos on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Tällöin rikoksentekijä on tuomittava vankauteen vähintään neljäksi*

kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.” Jotta törkeä petos siis täyttyy, on rikoksen tekijän syyllistytävä ensin petokseen, jonka jälkeen yhden neljästä edellä mainitusta teon tarkennuksesta on täytyttävä. Lisäksi tämän teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Rikoslain (24.8.1990/769) 36 luvun 3 § käsitellään petoksen kolmatta muotoa eli lievää petosta. Tässä momentissa käydään läpi: ”jos *petos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, on kyseessä lievä petos.*” Tämä tarkoittaa siis, että lievän petoksen tekijä on syyllistynyt perusmuotoiseen petokseen, mutta tätä kyseistä petosta voidaan pitää edellä mainittujen seikkojen johdosta lievänä. Lievästä petoksesta rikoksen tekijä on tuomittava sakkoon.

Rikoslain (24.8.1990/769) 36 – luku 8 § käsittelee tämän luvun rikoksien syyteoikeuksia. Pykälän mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä lievästä petoksesta, ellei asianomistaja ilmoita sitä syytteeseen pantavaksi. Tämä tarkoittaa, että petoksesta ja törkeästä petoksesta syyttäjä saa nostaa syytteen ilman asianomistajan ilmoitusta syytteen nostamisesta. Syyteoikeus on tärkeä pointti myös poliisin kannalta, sillä jos petoksen katsotaan olevan lievä, eikä asianomistaja vaadi sitä syytteeseen pantavaksi eli vaadi asiassa rangaistusta, ei poliisi saa tutkia rikosta.

Petoksessa rangaistavuuden kriteerit täyttyvät, kun teko täyttää seitsemän erinäistä ulottuvuutta. Nämä ovat:

1. *taloudellisen hyödyn tavoittelu,*
2. *hyödyn oikeudettomuus,*
3. *erehdyttäminen tai erehdyksen hyväksi käyttäminen,*
4. *erehdyttämisestä aiheutuva erehdys,*
5. *erehdyksen seurauksena tehty määräämistoimi,*
6. *määräämistoimesta aiheutuva taloudellinen vahinko*
7. *ja viimeisenä, että teko on tahallisuudesta tehty.* (Frände, ym. 2018, 630.)

Petosrikos edellyttää, että tekijän toimet voidaan luokitella erehdyttämiseksi, jotta teon rangaistavuus täyttyy. Tämä tarkoittaa, että rikoksen tekijä välittää uhrille virheellistä, jollain tavalla puutteellista tai jotenkin harhaanjohtavaa tietoa, jonka perusteella uhri konkreettisesti

erehtyy. Uhrin on vielä tehtävä juuri tämän väärän tiedon perusteella määräämistoimi, josta seuraa hänelle taloudellista vahinkoa. (Frände, ym. 2018, 630.)

Asianomistajalta odotetaan huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta taloudellisten asioiden hoidossa, jotta rikosoikeusjärjestelmä tarjoaa hänelle suojaa. Tätä voidaan pitää asianomistajan huolellisuusvelvollisuutena. Asianomistajillakin on oma vastuu informaation hankinnassa ja ostoprosessissa. (Frände, ym. 2018, 641.)

Tämä on syy, miksi arvioidessa tunnusmerkistön täyttymistä on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, minkälaista tietoa rikoksen tekijä on kertonut asianomistajalle päätöksen tekoa varten. Lisäksi on arvioitava, millaisia perusteltuja odotuksia tälle tiedolle on ollut ja voidaanko katsoa asianomistajan erehtyneen juuri tämän tiedon takia. Lainkäyttäjä on pystyttävä vakuuttamaan siitä, että asianomistajan tekemä määräämistoimi, josta hänelle aiheutuu taloudellinen tappio, on pohjautunut rikoksen tekijän välittämään virheelliseen, harhaanjohtavaan tai puutteelliseen tietoon. (Frände, ym. 2018, 641.)

Petoksen tunnusmerkistön tahallisuusarviointi on mahdollista jakaa kolmeen eri osaan. Näitä ovat:

1. *petoksen tekijän teon tarkoituksena on hankkia oikeudetonta taloudellista hyötyä tai vahingoittaa uhria taloudellisesti,*
2. *petoksen tekijä on tietoinen, että hänen antama tieto on virheellistä, harhaanjohtavaa tai puutteellista ja siitä, että tämän tiedon perusteella uhri erehtyy,*
3. *tekijän on ymmärrettävä, että uhrille aiheutuu teosta varsin todennäköisesti taloudellista vahinkoa. (Frände, ym. 2018, 652.)*

4.1 Nettipetos

Nettipetosten määrä on kasvanut tasaisesti ympäri maailmaa. Tämä kehitys on näkynyt myös Suomessa 2010-luvusta lähtien. Nettipetokset on suosittu rikosten tekemuoto, sillä ne mahdollistavat suuren kohderyhmän, jolloin mahdolliset rikoshyödyt ovat nettipetoksissa suuria. (Alanko & Tanttari 2017, 14.)

Poliisin tietoon nettipetoksia tuli vuonna 2018 yhteensä reilut 12 000 rikosta, kun taas vuoden 2019 kolmanteen neljännekseen mennessä niitä oli tullut jo hieman yli 10 000 rikosta.

Tämä tarkoittaa, että kun nettipetosten määrää verrataan samalta ajanjaksolta vuosien 2018 ja 2019 välillä, on nettipetosten määrä kasvanut noin 19 %. (Nettipetokset kansalaisten ja organisaation riesana 2019.)

”Myyntipetokset liittyvät yksittäisten henkilöiden välisiin tilanteisiin internetin markkina- paikoilla. Yleensä ostajalle myydään olematonta tuotetta, jota hänelle ei toimiteta maksun jälkeen. Huijaus toimii myös toisin päin: myyjälle toimitetaan väärennetty pankkikuitti osoi- tukseksi tuotteen maksusta tuotetta noudettaessa tai pyydetään postittamaan tuote nopeasti.” (Alanko & Tanttari 2017, 42.) Myyntipetos on nettipetoksen muoto (Alanko & Tanttari 2017, 42).

Myyntipetos toteutetaan yleensä suurta suosiota nauttivia internetin myyntipaikkoja hyödyn- täen. Tällaisia paikkoja ovat mm. Tori.fi, huuto.net ja Facebookissa sijaitsevat nettikirppu- torit. Tällaisilla myyntialustoilla tekijät tavoittavat mahdollisimman paljon käyttäjiä, jolloin heidän on todennäköisempää saada joku käyttäjistä ostamaan olematonta tavaraa. (Alanko & Tanttari. 2017, 21.) ”Myyntipetoksissa hyödynnetään yleensä uhrin varomattomuutta tai hyväuskoisuutta” (Alanko & Tanttari 2017, 24).

Netin myyntipetoksien osapuolet saattavat olla täysin eri puolilla Suomea, koska internetin myyntialustat eivät ole sidonnaisia asuinpaikkaan. Myyntipetosten tekijöillä on useimmiten ennestään rikostaustaa, jonka perusteella voidaan päätellä, että niiden tekijöille rikosten uu- siminen on todennäköistä. Lisäksi on tavallista, että myyntipetoksen tekijä tulee syyllisty- mään lyhyen ajan sisällä useampaan eri myyntipetokseen. Pieni tekijäjoukko voi kattaa mer- kittävän osan kaikista myyntipetoksista, sillä osa yksittäisistä myyntipetosten tekijöistä syyll- listyvät todella laajoihin petosrikossarjoihin. (Alanko & Tanttari. 2017, 22, 24.)

Poliisilain (22.7.2011/872) 4 luvun 3§ mukaan päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätök- sellä poliisin on oikeus rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada tietoja yhteisöltä tai yksityiseltä henkilöltä pankkisalaisuuden estämättä, jos ne ovat rikoksen selvittämisen kan- nalta tarvittavia tietoja tai sillä voidaan estää rikoksen syntyminen. Poliisi tekee pankkiin tilihaltijatiedustelun rikoksen kokonaiskuvan selvittämiseksi, jonka perusteella poliisi voi tarvittaessa sulkea rikoksesta epäillyn tilin uusien petosten ehkäisemiseksi (Alanko & Tant-

tari 2017, 24). Tämä on yksi iso syy miksi asianomistajien tulisi jokaisessa tapauksessa ilmoittaa huijauksesta poliisille. Tällaisella toiminnalla on mahdollista estää se, ettei uhreja tule enää lisää tämän tekijän toimesta.

5 ESITUTKINNASTA

Poliisi on yksi esitutkintaviranomaisista esitutkintalain (22.7.2011/805) 2 luvun 1 § mukaan. Saman pykälän mukaan poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset. Muiden kuin poliisin osalta esitutkinnasta on säädetty näille muille viranomaisille kohdennetusta lainsäädännöstä, mutta keskityn tässä opinnäytetyössä poliisin toimittamaan esitutkintaan.

Esitutkintalain 1 luvun 2 § on säädetty asiat, jotka esitutkinnassa tulee selvittää. Tämän pykälän mukaan esitutkinnassa on selvittävä asian laadun edellyttämällä tavalla esitutkintaan tullut epäilty rikos, teon teko-olosuhteet, teolla aiheutettu vahinko, sekä siitä saatu hyöty. Lisäksi on selvittävä asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat.

Näitä seikkoja ovat mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi. Lisäksi on selvittävä asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan. Viimeisenä on selvittävä, että suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä, jolloin perinteistä suullista käräjäoikeuden istuntoa ei järjestetä. Esitutkinnassa on myös huomioitava se, että rikosasia on valmisteltava esitutkintavaiheessa kokonaisuutena niin, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa tai vaihtoehtoisesti, että asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

5.1 Asianosaiset esitutkinnassa

Rikokseen liittyy yleensä useampi asianosainen. Esitutkintalain 2 luvun 5 § on määritellyt esitutinnan asianosaiset. Heitä ovat asianomistaja, rikoksesta epäilty, sekä muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen mahdollisesti voi vaikuttaa. Lisäksi esitutkintalain 7 luvun 7 § mukaan esitutkinnassa voidaan kuulla henkilöä todistajana, jos hän saisi todistaa tutkittavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä. Tässä opinnäytetyössä keskityn asianomistajan asemaan, koska opinnäytetyöni produkti koskee nimenomaan asianomistajan kuulemista.

Esitutkintalain 4 luku 18 § kertoo asianomistajalle oikeuksista. Pykälässä kerrotaan myös oikeudet, jotka asianomistajalle ilmoitetaan kuulustelun yhteydessä. Asianomistajalla on kaikista laajimmat oikeudet asianosaisista. Pykälässä on säädetty: ”*esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä siinä laajuudessa kuin se on erityisesti asianomistajan henkilöön liittyvät seikat ja rikoksen laatu huomioon ottaen tarpeen käytettävissä olevista tukipalveluista, oikeudesta oikeudenkäyntiavustajaan tai tukihenkilöön oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa säädetyillä edellytyksillä, oikeudesta maksuttomaan oikeusapuun ja avustajaan oikeusapulaissa säädetyillä edellytyksillä, oikeudesta tulkkaukseen sekä olennaisten asiakirjojen käännöksiin 13 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvun 3 §:ssä säädetyillä edellytyksillä, oikeudesta esittää yksityisoikeudellinen vaatimus syyteasian yhteydessä sekä mahdollisuudesta siihen, että syyttäjä ajaa vaatimusta, jos oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät, käytettävissä olevista keinoista asianomistajan suojelemiseksi terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalta uhalta, oikeudesta saada tieto päätöksestä, joka koskee esitutinnan toimittamatta jättämistä, lopettamista tai päättämistä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi taikka syyttämättä jättämistä, asian selvittämiseksi tuomioistuimeen kutsutun asianomistajan oikeudesta korvaukseen valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetyillä edellytyksillä, oikeudesta saada tieto asian käsittelystä, tuomioistuinkäsittelyn ajasta ja paikasta sekä rikosasiassa annetusta tuomiosta.*”

Tämän lisäksi asianomistajalle on kerrottava, että hänellä on totuudessa pysymisvelvollisuus esitutkintalain 7 luvun 6 § mukaan. Pykälässä käydään läpi, että ”*asianomistajan ja tämän laillisen edustajan on pysyttävä totuudessa tehdessään selkoa tutkittavasta asiasta ja vasta-*

tessaan esitettyihin kysymyksiin”. Asianomistajalla on negatiivinen totuudessa pysymisvelvollisuus, joka tarkoittaa, ettei asianomistaja ole velvollinen oma-aloitteisesti selvittämään asiaa, eikä hänen tarvitse halutessaan vastata esitutkinnassa esitettäviin kysymyksiin. Kuitenkin jos asianomistaja päättää, että hän haluaa tehdä selkoa tutkittavana olevaan asiaan, on hänen pysyttävä totuudessa. (Halme 2014, 201.) Jos asianomistaja antaa esitutkinnassa väärän tiedon, voidaan häntä rangaista rikoslain 15 luvun 2 § mukaan perättömästi lausumasta viranomaismenettelyssä. Tämä tulee kysymykseen kuitenkin vain silloin, kun henkilö on ollut esitutkinnassa lausuntohetkellä henkilökohtaisesti läsnä. (Kukkonen & Tolvanen 2011, 101.)

5.2 Asianomistajarikos

Esitutkintalain (2011/805 3 luvun 4 § koskee asianomistajarikosten toimittamista esitutkinnassa. Pykälän mukaan: ”syyttäjä saa nostaa asianomistajarikoksissa syytteen rikoksesta ainoastaan asianomistajan vaatimuksesta. Tämä tarkoittaa, että esitutkinta toimitetaan vain, jos asianomistaja on ilmoittanut esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta. Jos asianomistaja peruuttaa rangaistusvaatimuksensa, tutkinta on lopetettava.

Pykälän mukaan asianomistajarikoksen esitutkinta saadaan aloittaa, vaikkei rangaistusvaatimusta olekaan tehty, mutta vain jos asianomistaja ei ilmeisesti vielä tiedä rikoksesta, eikä tutkintaa voida siirtää rikoksen selvittämistä vaarantamatta. Tutkinnan aloittamisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava asianomistajalle. Tutkinta on kuitenkin lopetettava, jos asianomistaja tiedon rikoksesta saatuaan ei ilmoita vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta.”

Kuitenkin jossain tapauksissa syyttäjä saa lain mukaan yleisen edun sitä vaatiessa nostaa syytteen asianomistajarikoksesta, vaikkei asianomistaja vaatisikaan rikokseen syyllistyneelle rangaistusta. Tällöin esitutkinta on syyttäjän pyynnöstä toimitettava, jotta asia saadaan ratkaistua.

5.3 Kuulusteluista

Esitutkintalain 7 luvun 1 § on säädetty kuulusteltavan läsnäolosta. Pykälän mukaan kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa. Pykälässä on kuitenkin käyty läpi, että asianosainen saa antaa lausumansa asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, mikäli tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa, eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Samoin edellytyksin saadaan todistaa kuulustella puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Kuitenkin rikoksesta epäiltyä saadaan kuulustella asiamiehen välityksellä vain, jos asia koskee rikosta, josta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Tämä pykälä siis mahdollistaa sen, ettei asianosaisien ja tutkijan tarvitse olla samassa paikassa kuulustelun aikana, jolloin poliisin on mahdollista kuulla asianosainen, joka asuu eri paikkakunnalla.

Hallituksen esityksessä esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi (HE 222/2010) aikaisempaa pykälää käydään läpi seuraavalla tavalla: ”*Vaikka pykälän 2 momentissa säädetty edellytykset täyttyisivät, kuulusteltavalle olisi varattava tilaisuus tulla kuulukseksi henkilökohtaisesti, jos hän sitä haluaa. Lisäksi on syytä korostaa sitä, että kuulustelun toimittaminen asiamiehen välityksellä tai tiedonsiirtovälineellä on harkittava tutkinnan luotettavuusnäkökohdasta tarkkaan. Olennaista kaikkien tiedonsiirtovälineellä tapahtuvien kuulustelujen osalta on se, että kuulusteltavan henkilöllisyys pystytään riittävästi varmistamaan. Matkapuhelimien käytön yleistymisen myötä puhelimen käytöstä on tullut yleisesti ottaen nopea kuulustelun suorittamistapa. Pykälän 2 momentin mukaisesti kuulustelu voitaisiin toimittaa myös käyttäen videoneuvottelua tai vastaavaa kuva- ja ääniyhteydellä varustettua tiedonsiirtovälinettä.*”

Tämän lisäksi Kukkonen ja Tolvanen ovat kirjassaan kertoneet, ettei heistä sähköpostia tulisi käyttää kuulusteluihin, koska sähköpostilla kuulusteltaessa kuultavan henkilöllisyyttä on vaikea varmistaa ja reaaliaikaisia kysymyksiä ei pystytä kuultavalle esittämään, jolloin tutkijan ei ole mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä. Näiden lisäksi kuulustelukertomusta on hankala kuulustelun lopuksi varmentaa. Heidän mukaansa sähköpostia voi käyttää esimerkiksi asianomistajan korvausvaatimusten yksilöimiseen, sekä sellaisten asioiden tarkentamiseen, jotka ovat mahdollista merkata rikosilmoitukseen kuulustelua suorittamatta. (Kukkonen & Tolvanen 2011, 101.)

Asianomistaja voidaan jättää kuulematta rikokseen kokonaan esitutkinnassa esitutkintalain 7 luvun 2 § mukaan: ”Asianomistaja, jolla ilmeisesti ei ole tutkittavaa asiaa selventäviä tietoja, voidaan jättää esitutkinnassa kuulustelematta, jos hän on rikosilmoituksen tehdessään tai muussa yhteydessä ilmoittanut syyteestä päättämistä ja oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat. Asianomistajan kuulusteleminen voidaan jättää tämän omasta ilmoittautumisesta tapahtuvaksi, jos asian laatu asianomistajien suuren lukumäärän tai muun vastaavan syyn vuoksi sitä edellyttää.” Pykälä mahdollistaa sen, ettei asianomistajaa kuultaisi esitutkinnassa lainkaan. Tämä kuitenkin edellyttää sen, että tapahtuneesta rikoksesta tutkija saa kaiken tarvittavan tiedon syyttäjälle ilman kuulustelua. Mikäli syyttäjän mielestä kaikkea tarvittavaa tietoa ei ole vielä syyttämistä varten kasassa, voi hän tarvittaessa tehdä lisätutkintapyynnön asiasta, jolloin poliisin on kuultava asianomistaja asiaan liittyen.

5.4 Esitutinnan periaatteista

Esitutkintalain 4 luku käsittelee esitutkintaperiaatteita ja esitutkintaan osallistuvien oikeuksia. Käsittelem tässä kahta esitutkintaperiaatetta, koska ne linkittyvät opinnäytetyöhöni. Ensimmäisenä nostan esitutkintalain 4 luvun 4 § suhteellisuusperiaatteen. Tämän pykälän mukaan ”esitutkintatoimenpiteen ja siitä aiheutuvan henkilön oikeuksiin puuttumisen on oltava puolustettavia suhteessa selvittävään rikokseen, selvittävän asian selvittämistarpeeseen sekä toimenpiteen kohteena olevan henkilön ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin ja muihin asiaan vaikuttaviin seikkoihin nähden.”

Toinen samantyyppinen periaate esitutkintalaissa on 4 luvun 5 § vähimmän haitan periaate. Pykälän mukaan ”esitutkinnassa ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä esitutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi. Esitutkintatoimenpiteellä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.”

Näiden kahden periaatteen mukaan voisi olla täysin suhteellisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen vastaista olettaa, että asianomistaja joutuisi saapumaan vieraalle paikkakunnalle vain kuulustelua varten. Tämän välttämiseksi poliisi voi tarvittaessa pyytää, että joku toisen poliisilaitoksen tutkijoista suorittaa kuulustelun asianomistajan paikkakunnalla. Tällöin poliisin kuitenkin tulee lähettää tämä pyyntö postissa toisen paikkakunnan poliisille, joka viivästyttää asian selvittämistä. Toinen mahdollisuus on, että tutkija kuulustelee asian-

omistajan puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Tällöin asia luultavasti selviää kaikista nopeimmin, eikä kuormita turhaan toista poliisilaitosta. Samalla asianomistajalle aiheutuu kaikista vähiten haittaa, koska hänen ei tarvitse turhaan saapua tutkijan luokse.

6 HAASTATTELUT JA NÄKÖKULMAT

6.1 Tutkinnanjohtajan näkökulma

Opinnäytetyötä varten haastattelin rikosylikonstaapeli Juha Liukkosta. Liukkonen työskentelee Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella ja tarkemmin Lappeenrannan poliisiasemalla. Liukkonen työskentelee pitkäkestoisen tutkinnan ryhmänjohtajana. Hänellä on rikoskomisario esimiehenä ja kuusi tutkijaa alaisenaan. Liukkosella on 37 vuoden kokemus poliisityöstä ja hän on tehnyt tutkijana töitä yli 30 vuotta. Näistä kaksi vuotta hän on ollut myös tutkinnanjohtajana ja hänellä on rajoitetut tutkinnanjohtajan oikeudet eli hän voi päättää juttuja ja esittää rajoitukseen, joka tarkoittaa, että syyttäjän päätöksellä rikos voidaan jättää tutkimatta. (Liukkonen 2020.)

Liukkoson mukaan poliisityö on muuttunut hänen työuransa aikana todella paljon. Hänen mukaansa ennen oli ”kilikalikeikkaa” eli työmaavarkauksia ja juoppoja. Hän kertoo, että se oli enemmän sellaista, että juotiin kaljaa ja sitten lyötiin autoista ikkunat sisään ja varastettiin stereot. Hänen mukaansa nykypäivänä rikokset ovat enemmän netissä tehtäviä, kuten nettipetoksia, kunnianloukkauksia ja identiteettivarkauksia, jonka vuoksi tutkinta on aivan erilaista nyt kuin hänen uransa alkuvaiheilla. (Liukkonen 2020.)

Liukkonen kertoo, että näiden rikosten johdosta juttumäärät ovat räjähtäneet käsiin, samalla kun tutkijoita on koko ajan entistä vähemmän. Lappeenrannan poliisiasemalla oli aikoinaan kolme ryhmää, jossa jokaisessa oli kymmenen tutkijaa, kun taas nykyään ryhmiä on vain kaksi, joissa on viisi tutkijaa kummassakin. Samaan aikaan tutkijoiden työmäärä on lisääntynyt ja juttuja tulee sisään enemmän kuin pystytään kasaamaan pöytäkirjoiksi. (Liukkonen 2020.)

Liukkoson kertoman mukaan nyt on menossa sellainen villitys, että netissä ”nettikirpputoreille” tehdään tekaistuja ilmoituksia ja myydään olematonta tavaraa. Rikolliset seuraavat kuka haluaa ostaa ja mitä ja sitten ottavat yhteyttä, että heillä on myynnissä tällainen tavara. Tätä kautta ostajasta tulee helpompi uhri, kun hänelle kaupataan juuri sitä tavaraa, mitä hän

on ollut vailla. Osapuolet sopivat kaupat, vaikka rikollisella myyjällä on ihan joku höpö-höpö-nimimerkki, prepaid-puhelinliittymä ja sähköpostikin on erikoinen. Näiden lisäksi maksu vaaditaan heti ja mielellään vielä pikasiirtona. Liukkosen mukaan tässä vaiheessa pitäisi ostajalla hälytyskellojen soida, koska ei kenelläkään ole niin kiire saada maksua, että se pitäisi saada esimerkiksi tunnin sisällä. (Liukkonen 2020.)

Liukkosen mukaan petoksilla saadut summat ovat pieniä, mutta niitä tehdään järjestelmällisesti väärillä nimillä ja väärillä tiedoilla. Liukkonen on havainnut, että petoksien tekeminen on rikollisille melko helppoa, koska kaikilla on nykyään omat älykännykät tai tabletit ja tietokoneet. Vaihtoehtoisesti jos mitään näistä ei omista, voi henkilö mennä kirjastoon ja naputella konetta tuosta vain. (Liukkonen 2020.)

Liukkonen kertoo, että ennen petoksen tekijöillä saattoi olla vain joku yksittäinen juttu, mutta nyt heillä saattaa olla helposti esimerkiksi kaksisataa nettipetosta tehtynä. Petokset tulevat poliisin tietoon yleensä viiveellä, jonka aikana petosten tekijä ehtii tekemään useita petoksia lisää. Poliisi suorittaa pankkitiedustelun tilille, jota on käytetty petoksen teossa, ellei se ole jo tiedossa. Tämän jälkeen rikosilmoitus siirretään vielä rikoksesta epäillyn paikkakunnalle. Tämä vie aikaa, jonka aikana ehtii kasaantumaan laajojakin petossarjoja samoille henkilöille. (Liukkonen 2020.)

Kysyttäessä Liukkoselta, että mitä poliisin tulee selvittää asianomistajalta tyypillisessä nettipetoksessa, vastaa hän, että poliisin on selvitettävä petoksen tapahtuneen. Täytyy selvittää, että onko joku tehnyt jonkun myynti-ilmoituksen tai soittanut jostain ja tarjonnut, että hänellä on myydä asianomistajalle jotain. Tämän jälkeen on selvitettävä, miten kaupat on sovittu hyvässä uskossa niin, että myyjällä on tämä tavara, jonka seurauksena raha on siirtynyt myyjälle, josta on aiheutunut taloudellista tappiota asianomistajalle. Asianomistaja on maksanut tuotteen, mutta ei ole saanut tuotetta tai rahojaan takaisin. Yleensä myyjällä ei ole ollut koko tavaraa. (Liukkonen 2020.)

Liukkonen listaa tällaisen ”vakiopatteriston” asioista, joita asianomistajalta on hyvä kysyä. Tällainen on, että vaatiiko asianomistaja rangaistusta tapahtuneesta rikoksesta. Tämä on tärkeä, koska vaatimuksen puuttuminen saattaa keskeyttää tutkinnan asianomistajarikoksissa. Lisäksi on kysyttävä, että vaatiiko asianomistaja korvauksia, haluaako hän, että syyttäjä ajaa korvausvaatimuksia oikeudenkäynnissä, suostuuko hän kirjalliseen menettelyyn ja

suostuuko hän sovitteluun. Näiden lisäksi asianomistajalta tulee kysyä, haluaako hän, että asia ratkaistaan sakkomenettelyllä. Tämä tulisi kyseeseen, jos asianomistaja tuntee, ettei tarvitsisi korvauksia esimerkiksi lievässä petoksessa, jossa on aiheutunut pieni taloudellinen tappio, mutta hän toivoo silti, että tekijää rangaistaisiin. Tällöin asia voidaan ratkaista sakolla. (Liukkonen 2020.)

Asianomistajalta pitää pyytää joitain dokumentteja tapahtuneesta. Näitä ovat netissä tehdyissä nettipetoksissa syntyneet keskustelut ja maksukuitit. Nämä ovat riidattomia ja siksi kelpaavat hyvin todisteiksi tapahtuneesta petoksesta. (Liukkonen 2020.)

Asianomistajan kuulematta jättämiseen Liukkonen otti kantaa sanomalla, että mikäli asianomistajan lausunnolla ei ole todisteellista merkitystä, voidaan jättää asianomistaja kuulematta esitutkintalain perusteella. Tällaisia tilanteita olisi esimerkiksi, jos joku kauppaliike on joutunut näpistyksen uhriksi, eikä asianomistajan edustajalla olisi asiasta muuta tietoa kuin aiheutunut taloudellinen vahinko. Hän painottaa, että sillä mitä on kirjattu ilmoitukseen ei oikein ole merkitystä todistelun kannalta, kun taas kuulustelukertomuksella on jonkinlainen todisteellinen arvo. (Liukkonen 2020.)

Kysyin Liukkosen siltä missä tapauksissa poliisi voisi kuulla asianomistajan esitutkintalain perusteella puhelimella tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Tähän Liukkonen vastasi, että juuri tällaisissa suhteellisen lievissä perusrikoksissa asianomistajan voisi kuulla tiedonsiirtovälineellä. Hänen mukaansa nettipetoksissa tarvitsee todistaa lähinnä, että sinulta löytyy tällaiset keskustelut myyjän kanssa ja tosine maksusta. Hän kuitenkin korostaa, että toisen tyyppisissä rikoksissa, joissa kertomus on isoimpana todisteena, kuten esimerkiksi pahoinpitelyssä, on syytä kuulla asianomistajaa hänen ollessaan läsnä. (Liukkonen 2020.)

Liukkosen mukaan tällaisissa nettipetoksissa tästä esitutkintalain tarjoamasta mahdollisuudesta kuulla asianomistaja etänä on merkittävä etu poliisille, koska yleensä asianomistajat ovat eri paikkakunnilta ympäri Suomea. Ilman etäkuulemista jouduttaisiin aina kirjeitse lähettämään pyyntö toisen paikkakunnan poliisille asianomistajan kuulemisesta. Tässä olisi aivan järkyttävä homma ja aikaa kuluisi viikkoja lisää. Huonoiksi puoliksi tälle hän linjaa, että ilman kasvokontaktia on helpompi valehdella. Paikan päällä tutkija tajuaa, mikäli kuuluttavan käytös muuttuu epäilyttäväksi. Asianomistajan oikeuksien osalta hän kertoo, ettei avustajan tai kuulustelutodistajan käyttöä voi toteuttaa puhelimessa. (Liukkonen 2020.)

6.2 Syyttäjän näkökulma

Pyysin aluesyyttäjä Karoliina Silvennoista tuomaan opinnäytetyöhöni syyttäjän näkökulmaa haastattelun avulla. Silvennoinen aloitti opinnot Lapin yliopistossa oikeustieteiden tiedekunnassa vuonna 2010. Opinnoissaan hän painotti rikosoikeutta ja prosessioikeutta. Hän valmistui sieltä vuonna 2016, jonka jälkeen hän on ollut vuoden 2016 huhtikuusta lähtien katkeamatta työelämässä. Syyttäjälle hän siirtyi 2018 vuoden alkupuolella, jota ennen hän oli suorittanut jo aiemmin apulaissyyttäjäjaksos. Syyttäjäkokemusta hänellä oli haastatteluhetkellä reilut kaksi ja puoli vuotta. (Silvennoinen 2020.)

Silvennoinen ei ole huomannut uransa aikana erityisempiä muutoksia nettipetosten määrässä. Hänen mukaansa nettipetokset lisääntyivät sen jälkeen, kun ihmiset alkoivat käyttämään enemmän internetiä ja internet tuli kaikkien saataville. Hänen havaintojensa mukaan nettipetoksia tehdään vähemmän yksittäisinä petoksina ja enemmän sarjoissa. (Silvennoinen 2020.)

Kysyin Silvennoiselta, montako lievää nettipetosta petossarjassa täytyy olla, jotta ne muuttuisivat perusmuotoisiksi petoksiksi. Silvennoinen vastasi, ettei mitään rajaa tähän ole. Oikeuskäytännössä rajanvedossa lievän ja perusmuotoisen petoksen välillä on kiinnitetty erityistä huomiota tekojen suunnitelmallisuuteen. Tätä suunnitelmallisuutta voidaan tulkita muun muassa petosten lukumäärästä, samanlaisuudesta ja ajallisesta jaksosta, mutta kokonaisarvostelu ratkaisee. Silvennoisella itsellään on ollut tapaus, jossa hän on syyttänyt vastaajaa kuudesta nettipetoksesta perusmuotoisina petoksina, vaikka ne olisivat yksittäisinä olleet lieviä petoksia. Nämä rikokset oli tehty noin kahdeksan kuukauden aikana. Käräjäoikeus tuomitsi ne syytteen mukaisesti petoksina. Hän kertoo, että jokainen syyttäjä tekee itse sen harkinnan, missä menee se raja, jonka jälkeen syyttää petoksina. Lopulta kuitenkin käräjäoikeus harkitsee itsenäisesti kaikkien esiin tulleiden seikkojen valossa, onko kyseessä olevat petokset lieviä vai perusmuotoisia. (Silvennoinen 2020.)

Pyysin Silvennoista kertomaan mitä syyttäjä haluaa poliisin selvittävän tyypillisissä nettipetostapauksissa. Ydinvastauksena tähän Silvennoinen tiivistä yhteensä sanaan ”tunnusmerkistökijät”. Puhuttaessa petoksesta tunnusmerkistökijöistä erehdyttäminen on tärkein. Nettipetoksissa on selvitettävä tekopaikka, teko-aika, tekotapa, tekijä ja aiheutuneet vahingot.

Näiden lisäksi asianomistajalta täytyy selvittää hänen vaatimuksensa asiassa. Erityisesti teonkuvauksen kirjoittamista helpottaa sen selvittäminen, onko tapahtuma alkanut myynti- vai ostoilmoituksesta. Asianomistajalta on selvitettävä kaikki seikat, joilla rikoksen tekijä voidaan selvittää. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi puhelinnumero, sähköposti ja mitä nimeä tai nimimerkkiä tekijä on käyttänyt. Näillä tiedoilla tekijä sidotaan tekoon. Aina ei välttämättä ole niin, että se, kenen tilille rahat ovat menneet on päätekijä tai ainut tekijä, sillä useammalla ihmisellä voi olla samalle tilille käyttöoikeus. (Silvennoinen 2020.)

Silvennoinen jatkaa vielä, että asianomistajalta on pyydettävä tiedot rahansiirrosta. Kuinka paljon rahaa oli siirtynyt, milloin ja mille tilille. Näistä asianomistajalta on aina hyvä pyytää kuvakaappaus verkkopankista tai joku vastaava tosite maksusta. Välillä rikosentekijät pyytävät maksua pikasiirtopalveluiden kautta, niin olisi hyvä selvittää onko sellaista käytetty. (Silvennoinen 2020.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi on tärkeää selvittää, onko yhteydenpito loppunut ja missä vaiheessa. Yleensä kun asianomistaja ei ole saanut tavaraa ja yrittää ottaa yhteyttä myyjään, niin myyjä ei enää vastaa puheluihin tai viesteihin tai antaa vain tekaistulta kuulostavia selityksiä. Tämä on tärkeää informaatiota erehdyttämisen kannalta. Yhteydenpito voi osaltaan antaa viitteitä erehdyttämistarkoituksesta ja sitä voidaan käyttää tarvittaessa näyttönä. (Silvennoinen 2020.)

Kysyttäessä Silvennoiselta syyttäjän kantaa siihen, missä vaiheessa asianomistajan voisi jättää esitutkintalain 7 luvun 2 §:n mukaisesti kuulustelematta, Silvennoinen vastaa, että ehdoton pääsääntö on asianomistajan kuulusteleminen. Vain poikkeuksellisesti voidaan asianomistaja jättää kuulustelematta. Nettipetoksissa asianomistajan voisi jättää kuulustelematta, jos hän on rikosilmoituksessa kertonut kaikki tarvittavat seikat. Tämä vaatisi sen, että rikosilmoitukseen on kirjoitettu koko menettely ja siihen on esimerkiksi liitetty kaikki viestit, puhelutiedot ja maksutositeet. Harkintaan, voidaanko asianomistaja jättää kokonaan kuulematta, vaikuttaa epäillyn kanta tutkittavaan tapaukseen. Mikäli epäilty kiistää menettelyn tai menettely on muutoin riittävä tai menettelyn toteennäyttämiseksi tarvitaan henkilötodistelu, asianomistajaa ei voida jättää kuulustelematta. Mikäli epäilty myöntää menettelyn ja hänen kuulustelunsa on hyvin suoritettu eli käyty kaikki tunnusmerkistötekijät läpi, voi olla mahdollista jättää asianomistaja kuulustelematta, mikäli hän on ilmoittanut kaikki tiedot ri-

kosilmoitusta tehdessään. Ongelmia voi tulla, mikäli epäilty kiistääkin teon käräjäoikeudessa eikä asianomistajaa ole kuultu esitutkinnassa. Tutkintailmoituksella tai rikosilmoituksella ei nimittäin ole henkilötodistelullista näyttöarvoa. Peruseriaate on, että esitutkintaa ei suoriteta kärjäsalissa. Asianomistajan kuulematta jättäminen esitutkinnassa voi aiheuttaa tarpeen lisätutkinnalle, mikä viivästyttää prosessia. (Silvennoinen 2020.)

Pyysin Silvennoista ottamaan syyttäjänä kantaa, milloin asianomistajaa voidaan esitutkinnassa kuulustella poliisin toimesta esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti puhelimesta tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Silvennoinen aloitti kertomalla, että tämäkin on poikkeus. Silvennoisen havaintojen mukaan nettipetosten asianomistajien puhelinkuulusteluja on käytetty usein, eikä niissä ole ilmennyt suuria ongelmia. Silvennoisen mielestä nettipetoksissa asianomistajan kuulustelut onnistuvat puhelimitse hyvin, koska hän ei näe, että heillä olisi lähtökohtaisesti tarvetta tämän tyyppisissä rikoksissa valehdella. (Silvennoinen 2020.)

Silvennoisen mielestä sähköpostin käyttäminen kuulusteluissa on hankalampaa kuin puhelimen. Hänen mukaansa sähköpostissa on samat ongelmat kuin puhelimesta, mutta puhelimesta ongelmat ovat helpommin vältettävissä. Ongelmana hän näkee, miten voidaan varmistua asianomistajan henkilöllisyydestä ja siitä kuka sähköpostiin vastaa. Juuri tämä henkilöllisyyden toteaminen mahdollistaa myöhemmin rikosprosessissa väitteitä, jotka voivat aiheuttaa ongelmia. Toisena ongelmana hän näkee sen, miten asianomistajille kerrotaan heidän oikeutensa ja velvollisuutensa ja kuinka varmistutaan siitä, että he ovat nämä ymmärtäneet. Konkreettisimpana oikeudenmenetyksenä hän nostaa esille sen, jos asianomistaja vastaa, ettei hän halua syyttäjän ajavan hänen korvausvaatimuksiaan vain sen takia, ettei hän oikeasti ymmärrä, mitä se tarkoittaa. Puhelinkuulustelukin on poikkeus, joten sähköpostikuulusteluun on suhtauduttava vieläkin varauksellisemmin, eikä Silvennoinen pysty sähköpostikuulustelua suosittamaan. (Silvennoinen 2020.)

Nettipetoksiin sähköpostikuulustelu voisi jotenkin Silvennoisen mukaan soveltua, mutta hän ei näe, että esimerkiksi pahoinpitelyssä voitaisiin asianomistajaa kuulustella näin. Lisäksi hän pohti tuoko sähköpostikuulustelu minkäänlaista lisäarvoa, jos asiassa on kirjoitettu hyvä rikosilmoitus, jossa käy hyvin koko tapaus selville. Silvennoinen ei osaa kertoa, onko syyttäjälaitokselta otettu kantaa sähköpostilla kuulusteluun ja hänen mukaansa yksittäisillä syyt-

täjillä saattaa olla erilaisia näkemyksiä siitä, milloin sähköpostia voi käyttää ja millä kriteereillä. Silvennoiselle ei ole hirveästi tullut sähköpostikuulusteluja vastaan, joten hän ei osaa ajatella kaikkia mahdollisia käytännön ongelmia, mitä niistä voi seurata. Silvennoinen kertoo, ettei sähköpostin käyttämiseen ole yhtä oikeaa vastausta ja korostaa tällaisissa tapauksissa syyttäjän ja poliisin välistä esitutkintayhteistyötä. Tällöin syyttäjä voi vaikuttaa tutkintaan, mikä on hyvä, koska syyttäjä on lopulta oikeudessa toteuttamassa rikosvastuuta ja omalta osaltaan huolehtimassa objektiivisesti asianosaisten oikeusturvasta. (Silvennoinen 2020.)

Silvennoinen nostaa esille vielä seuraavan pointin. Poliisin kannattaa harkittaessa asianomistajien kuulustelematta jättämistä ja sähköpostitse kuulustelua miettiä, minkälainen kuva annetaan poliisin tutkinnasta ja toiminnasta. Vaikka rahalliselta arvoltaan vähäisiä nettipetoksia ei pidetäkään erityisen vakavina rikoksina, täytyy muistaa, että ne ovat hyvin yleisiä eli niitä on lukumääräisesti paljon ja ne kohdistuvat suureen joukkoon kansalaisia. Näiden seikkojen takia nettipetosten tutkimisella ja rikoksenteijöiden rangaistusvastuuseen saattamisella on myös yleisestävää vaikutusta ja vaikutusta ihmisten yleiseen oikeustajuun. (Silvennoinen 2020.)

6.3 Tutkijan näkökulma

Itse olen tutkijana samaa mieltä Silvennoisen kanssa siitä, että tyypillisissä nettipetoksissa asianomistaja on hyvä kuulla. Mikäli juttujen tutkinnanjohtaja ja syyttäjä olisivat sitä mieltä, että asianomistajaa ei tarvitsisi kuulla muun muassa sen vuoksi, että rikoksesta epäilty olisi tunnustanut ja muulla tavoilla kerätty näyttö eli keskustelut ja maksutosite olisivat riittäviä todisteita, voisi asianomistajan jättää kuulematta. Tämä kuitenkin sisältää aina Silvennoisen mainitseman riskin siitä, ettei epäilty tunnustaisi enää käräjäoikeudessa. Tällöin esitutkintapöytäkirjassa asianomistajan kertoma olisi vain ja ainoastaan rikosilmoituksessa. Tämäkään ei ole täysin asianomistajan sanomaa, koska sen on kirjannut poliisin työntekijä, jolloin tätä ei voida käyttää näyttönä siitä mitä asianomistaja on asiasta lausunut. Tämän vuoksi tutkijana kuulisin asianomistajan esitutkinnassa.

Mielestäni tutkijan työtä helpottaisi, mikäli nettipetoksissa asianomistaja voitaisiin kuulla sähköpostitse. Sähköpostin lähettäminen vie tutkijan työaikaa ehkä noin minuutin verran.

Tutkija voisi saman tien nettipetosrikoksen tullessa tutkintaan laittaa asianomistajalle sähköpostiviestin ja saada kaikki selvitettävät seikat ja tiedot asianomistajalta kerralla ilman isompaa vaivaa. Tämän jälkeen tutkija voisi liittää asianomistajan vastaukset kuulustelupöytäkirjaan, johon tutkijan työaikaa kuluisi ehkä toinen minuutti. Tällöin tutkija säästäisi aikaa verrattuna puhelinkuulusteluun, koska hänen ei tarvitsi yrittää soittaa asianomistajalle turhaan. Lisäksi hän säästäisi ajan mikä kuluu puhelimesta kuulustelua kirjatessa.

Puhelinkuulustelu sisältää lisäksi muutamia haittapuolia. Lappeenrannan poliisiasemalla ainakin tutkijat työskentelevät avokonttorissa. Tämä tarkoittaa, että ympärillä työskentelee muita tutkijoita omien juttujensa parissa. Tällöin voi olla vaikea esimerkiksi kuulla asianomistajaa puhelimen toisesta päästä. Lisäksi, jos olet puhelimesta asianomistajan kanssa, vaikeuttaa se aika paljon koneella kuulustelukertomuksen kirjaamista. Tähän ratkaisuna olisi esimerkiksi puhelimen laittaminen kaiuttimelle. Tämä työskentelytyyli taas haittaa muita tutkijoita ja lisäksi tällöin asianomistajan yksityisyydensuoja kärsii, koska vain virkatehtävää suorittavalla tutkijalla on oikeus kuulla nämä asiat esitutkinnassa. Tämä tarkoittaa, että tutkijan on siirryttävä erilliseen kuulustelutilaan, jossa on puhelin ja tietokone. Tällaiset tilat sijaitsevat ainakin Lappeenrannassa toisella puolella poliisiasemaa kuin missä tutkijoiden avokonttori sijaitsee.

Puhelinkuulustelussa on ehdottomasti etunsa verrattuna sähköpostikuulusteluun. Sähköpostilla ei ole mitenkään mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä tai reagoida asianomistajan kertomukseen. Tämä on suuri haitta sähköpostikuulustelussa, mutta mielestäni tyypillisissä nettipetostapauksissa tämä ongelma olisi mahdollista ratkaista riittävän hyvällä kuulustelupohjalla. Jos pohja olisi riittävän selkeä, voisi asianomistaja vastata kysymyksiin ilman tutkijaa. Mikäli tutkija huomaa asianomistajan vastauksissa jotain epäkohtia, voisi hän tarvittaessa ottaa asianomistajaan vielä myöhemmin yhteyttä. Tällöin olisi ollut melkein sama asia, että tutkija olisi ollut puheyhteydessä asianomistajaan alusta asti. Tämä kuitenkin voisi olla esimerkiksi yksi tapaus kymmenestä tapauksesta, jolloin tutkijan tarvitsisi soittaa vain yhdelle asianomistajalle kymmenen sijaan.

Puhelimella tai sähköpostilla kuultaessa on vaikea varmistua siitä, että kuka oikeasti tutkijan kysymyksiin vastaa. Poliisilla ei ole puhelinkuulusteluissa käytössä minkäänlaista äänentunnistinta, joten kaikki havainnot jäävät pelkästään tutkijan kuulon varaan. Puhelimella kuul-

taessa tutkija kuulee asianomistajan äänestä, onko kyseessä oletettu mies vai nainen. Tästäkään tutkija ei voi olla täysin varma, eikä tutkijalla ole lähestulkoon ikinä tietoa miltä asiakas oikeasti kuulostaa, jotta hän voisi olla varma pelkän äänen perusteella kenen kanssa hän puhelimessa juttelee. Lisäksi, jos puhelimeen tulee soitto, pystyy siihen vastaamaan ilman mitään lukitusta kuka vaan. Vastaavasti sähköpostia käyttäessä pitää tietää sähköpostiosoite ja siihen kuuluva salasana, jotta sähköpostia voi käyttää. Tutkija ottaa normaalisti rikosta selvittäessä yhteyttä rikosilmoituksen yhteydessä ilmoitettuun puhelinnumeroon tai sähköpostiosoitteeseen. Puhelinnumerosta voidaan tarvittaessa selvittää, että kuka puhelinliittymän omistaa. Lähtökohtaisesti poliisi ei kuitenkaan lähde kyseenalaistamaan asianomistajan ilmoittamia yhteystietoja, jolloin poliisi ottaa yhteyttä juuri niihin yhteystietoihin, jotka asianomistaja on ilmoittanut sähköisessä ilmoituksessa tai tehtyään rikosilmoituksen poliisi-aseamalla. Lopulta, vaikka poliisi selvittäisi kenelle puhelinliittymä kuuluisi, ei hän voi mitenkään varmistua, että juuri tämän liittymän omistaja olisi puhelimen päässä. Minun mielestäni siis tämän perusteella sähköpostilla varmistutaan vähintään yhtä paljon kuultavan henkilöllisyydestä, kun puhelimitsekin. Lisäksi en näe minkäänlaista syytä, että asianomistaja antaisi rikosilmoitusta tehdessään jonkun muun omistaman sähköpostiosoitteen. Mielestäni myös, jos asianomistaja kuultaisiin sähköpostilla, olisi tämä tällöin jo valmis kuulustelukertomus, jolloin se olisi jo varmistettu asianomistajalta. Lisäksi mielestäni on kummallista ajatella, että sähköpostia voidaan käyttää asioiden tarkentamiseen ja korvauksien selvittämiseen, jonka jälkeen nämä voidaan kirjata rikosilmoitukseen, mutta näin ei voida tehdä kuulustelupohjaa käyttäen. Rikosilmoitukseen tämä kirjoitetaan tutkijan näkökulmasta, kun taas kuulustelupohjalla se olisi asianomistajan näkökulmalla tehty, jolloin sen näyttöarvokin voisi olla isompi käräjäoikeudessa.

Asianomistajan oikeuksien osalta minusta asianomistajan oikeudet toteutuvat ehkä jopa paremmin sähköpostitse kuin puhelimessa. Puhelimessa asianomistajan on mahdollista kysyä tutkijalta, mikäli hän ei ymmärrä jotain. Asianomistajaa saattaa kuitenkin jännittää poliisin soitto sen verran paljon, ettei hän välttämättä uskalla kysyä mieltään askarruttavia asioita. Poliiseille asianomistajan oikeudet ovat tuttuja ja ne saattavat tulla poliisin suusta nopeammin kuin mitä asianomistaja pystyy sisäistämään. Lähetettäessä oikeudet sähköpostilla voi asianomistaja perehtyä näihin kaikessa rauhassa. Ihmisiä on monenlaisia, jonka takia jotkut sisäistävät paremmin kuulemansa, toiset taas paremmin lukemansa.

Mikäli asianomistaja kuullaan puhelimitse tai sähköpostitse, on hänellä samat oikeudet kummallakin tavalla kuultaessa. Näiden kuulemistapojen erot verrattuna siihen, että asianomistaja kuultaisiin paikan päällä on, että asianomistajalle on mahdotonta järjestää avustajaa tai kuulustelutodistajaa. Lisäksi jos asianomistaja kuullaan muuten kuin kasvotusten, ei asianomistajaa voi syyttää perättömästi lausumasta viranomaismenettelyssä. Tämä on molemmissa menettelyissä sama, mutta en näe, että tämä on ongelma nettipetosten osalta. Olen Silvennoisen kanssa samaa mieltä, että normaaleissa nettipetoksissa asianomistajalla ei ole oikein mitään syytä valehdella.

Mikäli minä olisin nettipetoksen asianomistajana ja minulle soittaisi tutkija, olisi puhelimessa minun erittäin vaikea muistaa viikkojen tai kuukausien takaista tapausta, jossa olen maksanut tietylle tilille jonkun summan rahaa tiettyinä päivinä. Kuultaessa asianomistajaa sähköpostilla voi hän vastata täydellisesti, että mihin tilinumeroon hän maksoi ja milloin, sekä milloin hän on ollut yhteydessä myyjään. Nämä tiedot toki välittyvät kaikista kirjallisista todisteista, kuten esimerkiksi maksutositteesta.

Silvennoinen nostaa haastattelussaan erinomaisen pointin siitä, että poliisin kannattaa miettiä minkälaisen kuvan antaa asianomistajalle. Tämän vuoksi minusta on tärkeää miettiä vielä neljättä näkökulmaa asiaan eli asianomistajan näkökulmaa. Poliisille nettipetoksia tulee vuosittain yli kymmentuhatta tapausta, ja määrä on ollut viime vuosina nousussa. Tämän mukaan poliisille nettipetokset ovat melko tuttuja. Kuitenkin asianomistajalle tämä saattaa olla hänen elämänsä ensimmäinen kerta, kun hän asioi poliisin kanssa. Mikäli poliisi on yhteydessä vain sähköpostilla asianomistajaan, saattaa toiminta jäädä asianomistajan näkökulmasta melko kaukaiseksi. Nettipetokset ovat kuitenkin melko lieviä rikoksia ja asianomistajan kuulemisella ei ole näissä tapauksissa kovinkaan kiire. Mikäli nettipetostapaus menee tutkijan työpinon alimmaiseksi, saattaa kestää kuukausia, ennen kuin tutkijalla on tapaus työn alla. Jos tutkija käyttäisi sen ajan tapaukseen, mikä menee sähköpostin lähettämisessä asianomistajalle, asianomistajalle tulisi välittömästi sellainen kuva, että poliisi on ottanut hänen asiansa tutkintaan. Asianomistajan vastauksien jälkeen tutkijalla olisi kaikki tarvittavat tiedot asianomistajan osalta, jolloin heti rikoksesta epäillyn kuulemisen jälkeen tutkija olisi valmis kokoamaan pöytäkirjaa.

7 OMAA POHDINTAA

Petokseen voi syyllistyä monella tavalla, koska vain rikoksen tekijän luovuus on rajana. Ihmiset pääsääntöisesti kokemuksieni mukaan ajattelevat toisistaan hyvää, jolloin he ovat alttiita huijaukselle. Petoksien tekijät kuitenkin käyttävät juuri tätä häikäilemättä hyväkseen. Nettipetos on rikoksena erittäin helppo tehdä, koska rikollinen voi tehdä sen omalta kotisohvaltaan. Ehkä juuri tämän vuoksi poliisin tietoon tulleiden nettipetosten määrä on ollut viime vuosina kasvussa. Samalla voidaan vain arvailla minkälainen määrä nettipetoksia jää poliisin tietämättömiin. Petosten tekijä pystyy ottamaan lukemattomiin ihmisiin yhteyttä lyhyessä ajassa, jolloin jos ostaja ei ole valppaana, saattaa ”myyjän” tekemä tarjous koitua kohtaloksi ja ostaja joutua petoksen uhriksi.

7.1 Luotettavuus

Tutkimuksen laatua ja luotettavuutta tarkastellaan niiden tutkimusmenetelmien mukaan, joita tutkimuksessa on käytetty reliabiliteetti- ja validiteettikäsitteiden avulla. Reliabiliteetti tarkastelee, ettei kyseessä ollut sattuma, vaan että tulokset ovat pysyviä. Validiteetti tarkoittaa, että tutkimuksessa olleet asiat ovat olleet oikeita juuri kyseiseen tutkimukseen. (Kananen 2015b, 111-112.) Reliabiliteetti- ja validiteettikäsitteitä ei voi soveltaa sellaisenaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa (Kananen 2015a, 352). Työni on suurimmaksi osaksi kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tämä tarkoittaa, ettei reliabiliteetti- ja validiteettikäsitteitä voi täysin sellaisenaan käyttää mittamaan tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimustulokseni eivät kuitenkaan ole sattumaa ja mielestäni tutkimus sisältää oikeat asiat tätä tutkimusta varten. En ole varma olisiko tutkimus täysin samanlainen toisen tutkijan tekemänä. Tämä johtuu siitä, että tutkimuksessani on käytetty jonkun verran omia havaintojani. Tämän lisäksi myös tutkinnanjohtajan ja syyttäjän näkökulmat saattaisivat vaihdella eri henkilön mukaan. Tutkimuksessa pääpointit pysyisivät kuitenkin samanlaisena, enkä usko, että näkökulmissa tulisi vastaan järjestyttäviä muutoksia.

Tämä opinnäytetyö on ensimmäinen tekemäni tutkimus. Lisäksi minulla ei ole muuta koulutusta lakiin liittyen kuin mitä olen Poliisiammattikorkeakoulussa saanut. Tämä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta, mutta olen mielestäni noudattanut hyvän tieteellisen tutkimuksen sääntöjä. Valitsemani tutkimusmenetelmät ovat olleet mielestäni oikeita, vaikka haastattelujen sisällöt olisivatkin voineet vaihdella, mikäli haastateltavat olisivat olleet eri

henkilöt kuin mitä tässä opinnäytetyössä. Tämä johtuu siitä, että syyttäjillä ja poliisilaitoksilla saattaa olla hiukan erilaisia toimintatapoja eri puolella Suomea. Olen kuitenkin vakuutunut siitä, että haastateltavani olivat riittävän päteviä ja ammattitaitoisia luotettavan tutkimuksen varmistamiseksi. Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt, jos olisin haastatellut muutaman eri tutkinnanjohtajan, syyttäjän ja ehkä myös tutkijan eri puolilta Suomea. Saattaa olla, että jo pelkästään jollain tutkijalla on eri näkemykset aiheesta, kun minulla. Minulla ei kuitenkaan ole tarpeeksi aikaa tai resursseja tällaisen tutkimuksen toteuttamiseen.

Valmiita aineistoja käyttäessä ei voi itse vaikuttaa siihen, mitä aineistossa on, koska se on kirjoitettu kirjoittajan ja tarkoituksen ehdoilla. Yhdestä ilmiöstä voidaan kirjoittaa erilaisia dokumentteja, koska kirjoittajalla on joku oma tarkoitus asian havainnoille ja kirjoittamiselle. Poikkeuksena näistä voidaan pitää viranomaisille toimitettavia raportteja, jotka perustuvat faktatietoon. (Kananen 2015a, 116.) Käytettäessä lähteitä on oltava riittävän lähdekriittinen. Mielestäni olen valikoinut tutkimukseeni pelkästään asiallisia ja oikeaa tietoa sisältäviä lähteitä. Tämän lisäksi mielestäni lähteitä on riittävästi luotettavan tutkimuksen takamiseksi.

7.2 Tutkimuksen toteutumisen arviointi

Pohdittaessa olenko löytänyt vastaukset opinnäytetyössäni aikaisemmin esitettyihin tutkimuskysymyksiin, vastaus olisi kyllä ja osittain ei. Mielestäni opinnäytetyöni vastaa kysymykseen, että miten tutkijan työtä olisi mahdollista helpottaa yksinkertaisten petosjuttujen osalta. Mielestäni sähköpostikuulustelu voisi olla tähän hyvä tapa. Opinnäytetyössäni olen vastannut, että mitä asianomistajalta tulisi selvittää yksinkertaisissa petosjutuissa teorian pohjalta, kuten myös haastattelujen avulla tutkinnanjohtajan ja syyttäjän mukaan. Se, että onko asianomistaja mahdollista kuulla sähköpostilla, onkin haastavampi kysymys.

Jos minulta kysyttäisiin, että mikä on paras tapa kuulustella asianomistaja nettipetostapaukseen, niin vastaisin, että henkilökohtaisesti paikan päällä kasvotusten. Olen kuulusteluissa huomannut, että tämä on hyvä tapa suorittaa kuulusteluja, koska tällöin kuulusteltavalle on helppo kertoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Lisäksi tällöin on paljon helpompi lukea kuulusteltavana olevaa ja tässä tilanteessa on helpompi muistaa kysyä kuultavalta kaikki asiat. Tutkijoilla kuitenkin on jatkuvasti enemmän juttuja ja asianomistajat ovat yhä

useammin eri paikkakunnilta, jolloin tutkijan on hyvä suosia muita kuulustelutapoja asioiden selvittämisen nopeuttamiseksi. Tämä korostuu varsinkin nettipetosten osalta.

Mielestäni tyypillisissä nettipetostapauksissa asianomistaja on nopeampi ja helpompi kuulla sähköpostilla kuin puhelimessa. Riittävän hyvällä kuulustelupohjalla asianomistajalta saadaan kaikki syyttäjän tarvitsemat tiedot pienemmällä vaivalla. Asianomistajan on useimmissa tapauksissa aina kuitenkin lähetettävä kuvia keskusteluista, soitetuista puheluista tai maksu tositteesta, jotka hänen on helppo lähettää samalla, kun hän vastaa tutkijan lähettämiin kysymyksiin. Sähköposti kävisi mielestäni nettipetoksien kuulemiseen senkin takia, että niissä pääsääntöisesti näyttö tulee edellä mainitsemistani dokumenteista.

Sähköpostikuulustelua en kuitenkaan pysty suosittelemaan käytettäväksi maanlaajuisesti pelkästään tämän tutkimuksen perusteella. Sähköpostikuulustelua ei tunneta oikeuskäytännössä toisin kuin esimerkiksi puhelinkuulustelut. Tutkimusta tehdessäni en löytänyt, että minkälaisia ongelmia voi tulla vastaan, jos on käytetty sähköpostikuulustelua. Tämä on toisaalta hyvä, mutta toisaalta huono asia, jos se johtuu vain siitä, ettei sähköpostilla kuuleminen ole laajassa käytössä. Tällöin on mahdotonta ennustaa ilman riittävää koulutusta tai kokemusta lainsäädännöstä, että minkälaisia haittoja tällaisesta kuulustelutavasta olisi, jos esimerkiksi vastaaja ei hyväksyisi sähköpostilla suoritettua asianomistajan kuulustelua. Kuitenkin sähköpostia voidaan hyödyntää joissain tapauksissa, jos tästä syyttäjän kanssa niin sovitaan.

En kuitenkaan koe, että opinnäytetyöni tutkimus olisi epäonnistunut, koska tämäkin on tutkimustulos. Tällä hetkellä lainsäädäntö on vain tällainen. Olen kuitenkin opinnäytetyössäni onnistunut selvittämään kattavasti mitä poliisin tulee selvittää asianomistajilta tyypillisissä nettipetostapauksissa. Opinnäytetyöni produktiosassa on mielestäni selitetty kaikki niin, ettei asianomistajan oikeusturva kärsisi ja että he pystyisivät vastaamaan tarvittaessa tähän sähköpostilla itsenäisesti. Vaikka opinnäytetyön produktia ei käytettäisi sellaisenaan suunniteltuun käyttötarkoitukseen, voi siitä olla hyötyä tutkijoille, koska siinä on listattuna kaikki asianomistajalta selvittävät asiat. Lisäksi sitä voidaan ainakin käyttää hyväksi asianomistajan kuulemisen osalta niin, että sillä saadaan kaikki tarvittavat asiat selville, jotka voidaan merkata tämän jälkeen rikosilmoitukseen.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöni herätti itselläni ainakin suuren kysymyksen, että mitä vaadittaisiin, jotta sähköpostikuulusteluita olisi mahdollista käyttää laajemmin. En tiedä vaatisiko tämä jonkinlaisen lakimuutoksen vai sen, että sitä alettaisiin käyttää enemmän kuin sitä tällä hetkellä käytetään. Puhelinkuulustelut merkattiin lakiin sen jälkeen, kun puhelimet ja puhelinkuulustelut olivat yleistyneet. Tällöin ei sähköposti ollut vielä yhtä yleinen kuin tänä päivänä. Nettipankin kautta tehtäviä varmuksia käytetään jatkuvasti enemmän. Olisiko joku alusta, johon poliisi voisi laittaa produktini muotoisen kyselyn asianomistajalle ja asianomistaja tunnistautuisi pankkitunnuksillaan ja pystyisi tämän jälkeen vastaamaan luotettavasti kysymyksiin?

Toinen kysymys, joka heräsi tutkimusta tehdessäni on, että voisiko asianomistajaa opastaa jotenkin riittävän hyvin rikosilmoituksen teossa niin, että hänen tässä vaiheessa kertomaansa voisi käyttää suoraan todisteena? Tällä hetkellä poliisi kirjoittaa puhtaaksi asianomistajan sähköisen rikosilmoituksen, jonka asianomistaja on täyttänyt netissä tai sen perusteella rikosilmoituksen, mitä asianomistaja poliisille poliisiasemalla on kertonut. Tällöin rikosilmoitus on enemmän tai vähemmän poliisin kertomaa, ei asianomistajan. Tällöin kertoman näyttöarvo laskee. Tämän jälkeen rikosilmoitus toimitetaan tutkijalle, joka kuulustelee asianomistajalta samat asiat uudestaan, jotka hän on kertonut poliisille rikosilmoitusta tehdessään jo aikaisemmin, jotta näyttöarvoa saadaan taas nostettua käräjäoikeutta varten. Mikäli asianomistajaa neuvottaisiin tekemään riittävän hyvä ilmoitus tapahtuneesta rikoksesta, joka kelpaisi näytöksi käräjäoikeudessa, tästä prosessista häviäisi kaksi vaihetta. Tällöin säästyisi niin asianomistajan kuin poliisinkin aikaa.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Frände Dan, Matikkala Jussi, Tapani Jussi, Tolvanen Matti, Viljanen Pekka & Wahlberg Markus 2018. Keskeiset rikokset, Helsinki: Edita Publishing Oy. Luettu 10.04.2020.

Haikansalo Anu & Korander Timo 2020. Opinnäytetyöohje: Opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arviointi poliisi (AMK)-tutkinnossa, Poliisiammattikorkeakoulu. Luettu 13.04.2020.

Hakala Juha 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille, Gaudeamus Helsinki, 2.painos. Luettu 19.04.2020.

Halme Kimmo, Kortessalmi Leo, Lönnroth Kaarle, Rantaeskola Satu, Parviainen Johanna, Saukonniemi Teemu, Springare Sanna 2014, Esitutkintalaki – kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat, oppikirjat 21. Luettu 12.04.2020.

Husa Jaakko & Mutanen Anu & Pohjolainen Teuvo 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa, Saarijärvi, Gummerus kirjapaino Oy. Luettu 21.4.2020.

Kananen Jorma 2015a. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun, Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Luettu 21.04.2020.

Kananen Jorma 2015b. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta, Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 212.2015. Luettu: 19.04.2020.

Kukkonen Reima & Tolvanen Matti 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet, Talentum. Luettu 12.04.2020.

Salonen Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle, Turun ammattikorkeakoulun Puheen-
vuoroja 72. Luettu 12.04.2020

Verkkolähteet

Alanko Markus & Tanntari Sonja 2017. Petosrikollisuus ja sen ehkäisy - Rikoksentorjuntakatsaus, Oikeusministeriö. <https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/5514049/2017-5+Petosrikollisuus+ja+sen+ehk%C3%A4iseminen+Rikoksentorjuntakatsaus+2017>

Luettu 10.04.2020

Aaltonen Mikko, Danielsson Petri & Suonpää Karoliina 2017, Rikollisuustilanne 2016, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

www.helsinki.fi/krimo,

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/191756/Katsauksia_22_Rikollisuustilanne_2016_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Luettu 07.04.2020.

Boucht Johan & Frände Dan 2019. SUOMEN RIKOSOIKEUS: Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. Tampere: PunaMusta Oy. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227728/Oppikirjoja%2029_LR.pdf?sequence=2&isAllowed=y

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227728/Oppikirjoja%2029_LR.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Luettu 12.04.2020.

Danielsson Petri & Ellonen Noora 2019. Rikollisuustilanne 2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/307111/Katsauksia_36_Rikollisuustilanne_2018_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/307111/Katsauksia_36_Rikollisuustilanne_2018_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Luettu 10.04.2020.

Kurenmaa Tero 2018. Rikostorjunnan tila – Selvityshankkeen loppuraportti 1/2018, Poliisihallituksen julkaisusarja.

https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/julkaisut/julkaisu/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti?docID=75227

Luettu 10.04.2020.

Nettipetokset kansalaisten ja organisaation riesana. 2019. KRP, Kyberrikostorjuntakeskus.

<https://blogi.poliisi.fi/tietoverkkorikollisuus-poliisin-silmin/>

Luettu 12.04.2020.

Poliisin vuosi 2019: Huumausainerikosten ja seksuaalirikosten määrät nousivat. 2020. Tiedote poliisi.fi-sivustolla. https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisin_vuosi_2019_huumausainerikosten_ja_seksuaalirikosten_maarat_nousivat_87700

Luettu 10.04.2020

Poliisihallitus: Rikostutkinnan taakkaa helpottaa vain resurssien lisäys. 2019. Tiedote poliisi.fi-sivustolla. https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisihallitus_rikostutkinnan_taakkaa_helpottaa_vain_resurssien_lisays_83053

Luettu 10.04.2020.

Sisäministeriön talousarvioesitys vuodelle 2020. 2019. Artikkelin intermin.fi-sivustolla. https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sisaministerion-talousarvioesitys-vuodelle-2020, Luettu 10.04.2020.

SVT Syyttäjän ratkaisut. N.d. Verkkajulkaisu. Tilastokeskus. Viitattu: 10.5.2020. <https://www.stat.fi/til/syytr/kas.html>

Tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä kasvussa. 2020. Artikkelin Tilastokeskuksen sivuilla.

http://tilastokeskus.fi/til/rpk/2019/04/rpk_2019_04_2020-01-17_tie_001_fi.html

Luettu 10.04.2020.

Tuorila Helena & Määttä Kalle & Peltonen Anja 2016. Kuluttajahuijaukset: Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 1/2016, <https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2016/kkv-selvityksia-1-2016-kuluttajahuijaukset.pdf>

Luettu: 07.04.2020

Henkilölähteet

Liukkonen, Juha 2020: Rikosylikonstaapeli. Haastattelu 8.4.2020.

Silvennoinen, Karoliina 2020: Syyttäjä. Haastattelu 29.4.2020.

Oikeuslähteet

Esitutkintalaki 805/2011. Esitutkintalaki Finlexissä. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L7P2> Luettu 8.4.2020.

Hallituksen esitys esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi HE 222/2010. Esitys Finlexissä. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100222> Luettu 8.4.2020.

Poliisilaki 872/2011. Poliisilaki Finlexin sivuilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872> Luettu 8.4.2020.

Rikoslaki 39/1889. Rikoslaki Finlexissä. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> Luettu 1.4.2020.

Rikoasioissa annettu laki 689/1997. Laki Finlexissä. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689> Luettu 1.4.2020.

Rikoslaki 769/1990. Rikoslaki Finlexissä. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900769> Luettu 1.4.2020.

Kaavioiden lähteet

2008-2017 Eurostat.ec: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

2017-2019 Poliisi.fi: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenaxwwwstructure/87685_Poliisin_tilastot_2019.pdf?fa9b71e3a1abd788

2020 intermin.fi: https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sisaministerion-talousarvioesitys-vuodelle-2020

Luettu 10.04.2020

Vuodet: 2008-2017 Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_oik_rpk_tiet/statfin_rpk_pxt_11ce.px/table/tableViewLayout1/

Vuosi 2019 poliisi.fi: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenaxwwwstructure/87685_Poliisin_tilastot_2019.pdf?fa9b71e3a1abd788

Luettu: 11.04.2020.

LITTEET

Liite 1. Asianomistajan kuulustelu tavallisissa nettipetosrikoksissa – Produktiosa

ASIANOMISTAJAN KUULUSTELU TYYPILLISISSÄ NETTIPETOKSISSA - TUUKTU

Rasmus Koponen

5/2020

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 SÄHKÖPOSTIKUULUSTELUN POHJA	2
2.1 Kuulustelupohja	3
2.2 Asianomistajalle ilmoitettavat asiat	5
3 ASIANOMISTAJAN VASTAUKSET	7
4 KUULUSTELU	8
5 LÄHTEET	12

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tutkimusosassa olen pohtinut sähköpostin käyttämistä asianomistajan kuulusteluissa. Tämä liite 1 on opinnäytetyöni produktiossa. Tässä on näkemykseni siitä, miten kuulustelu etenisi, mikäli poliisi pystyisi käyttämään sähköpostia asianomistajan kuulustelussa tyypillisissä nettipetostapauksissa. Produktissa oleva tapaus on kuvitteellinen, mutta se on sellainen tapaus, joka poliisilla voisi olla tutkittavana.

2 SÄHKÖPOSTIKUULUSTELUN POHJA

Tässä kappaleessa on tekemäni kuulustelupohja sähköpostikuulustelun toteuttamiseksi asianomistajan osalta. Siihen olen kerännyt mielestäni kaikki tarpeelliset asiat, jotka asianomistajalta tulee kysyä tyypillisen nettipetoksen osalta. Lisäksi olen pyrkinyt selittämään pohjassa olevat termit, jotta asiakas osaisi vastata kysymyksiin.

Asianomistajan oikeudet ja velvollisuudet voitaisiin toimittaa asianomistajalle sähköpostitse. Olen laittanut tähän produktiin poliisin käyttämän lomakkeen ”Asianomistajalle ilmoitettavista asioista”. Mielestäni tämän lomakkeen voisi laittaa asianomistajalle lähetettävään sähköpostiin liitteeksi. Hän voi tutustua näihin kaikessa rauhassa ja mikäli hän haluaisi jonkun oikeuden toteutuvan, mikä on mahdotonta järjestää etänä, voisi hän ilmoittaa tästä tutkijalle. Tämän jälkeen hänelle varattaisiin mahdollisuus saapua kuulusteluun henkilökohtaisesti. Olen poistanut lomakkeesta kohdan, joka käsittelee perättömän lausunnan rangaistavuudesta, koska se saattaisi sekoittaa asianomistajaa sähköpostikuulustelun osalta. Tämä tulisi hänelle kertoa, mikäli kuulustelu järjestettäisiin henkilökohtaisesti paikan päällä.

2.1 Kuulustelupohja

Hei,

Oma poliisilaitos tutkii laajempaa petosrikossarjaa, jossa te olette yksi asianomistajista. Suoritamme kuulusteluja sähköpostin avulla ja pyytäisimme teitä vastaamaan alla esitettyihin kysymyksiin. Mikäli ette ole vielä toimittanut epäillyn petoksen ostotapahtuman keskusteluja ja yhteydenottoja myyjän kanssa, sekä kuittia maksusta, pyytäisimme teitä lähettämään ne samassa sähköpostissa, jossa vastaatte kysymyksiin. Vastauksienne pohjalta kirjataan kuulustelukertomus, joka lähetetään syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Tämän viestin liitteenä on asianomistajan oikeudet ja velvollisuudet, joihin teidän tulee tutustua. Nämä eivät kuitenkaan päde sähköpostilla tehtävässä kuulustelussa, mutta mikäli esimerkiksi haluaisitte kuulusteluun avustajan, tulee teidän antaa kuulustelu henkilökohtaisesti lähimmällä poliisi-asemalla.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää tai haluatte tulla ennemmin antamaan selvityksen henkilökohtaisesti poliisiasemalle, ota yhteyttä tähän samaan sähköpostiin.

1. Mitä voitte kertoa tapahtuneesta rikoksesta?
2. Onko teillä rangaistusvaatimusta?
3. Minkälaista vahinkoa teille on rikoksen johdosta aiheutunut ja onko teillä vahingonkorvausvaatimusta?
4. Haluatteko, että syyttäjä ajaa vahingonkorvausvaatimustanne?
5. Suostutteko asiassa sakkomenettelyyn?
6. Suostutteko asiassa kirjalliseen menettelyyn?
7. Suostutteko asiassa sovitteluun?

Kerro tapahtuneesta rikoksesta:

- Mitä on tapahtunut?
- Oletteko itse laittanut myynti-ilmoituksen jollekin alustalle, vai oletteko yrittänyt ostaa jotain tavaraa myynti-ilmoituksen perusteella?
- Kerro mistä tavarasta olette sopinut kaupat ja missä olette ne sopinut?
- Mikäli myyjä on käyttänyt puhelinta, niin mikä oli hänen puhelinnumerosa ja oliko hän mies vai nainen?
- Mikäli myyjä on käyttänyt sähköpostia, niin mikä sähköpostiosoite oli?
- Mitä olette sopinut myyjän kanssa hinnasta ja tuotteen toimittamisesta?
- Mille tilille olette maksanut sovitus rahat ja milloin olette nämä maksaneet?
- Oletteko yrittänyt ottaa myyjään kaupan jälkeen yhteyttä ja onko hän enää vastannut yhteydenottoihisi?

Rangaistuksen vaatiminen:

Mikäli asianomistaja ei vaadi rangaistusta ja kyseessä on asianomistajarikos (esim. lievä petos, lievä pahoinpitely, näpistys), ei poliisi jatka asian tutkimista. Jos asianomistaja ei vaadi rangaistusta, ei asianomistaja voi yleensä nostaa syytettä enää myöhemmin samasta asiasta. Asianomistaja voi edelleen itse nostaa syytteen ja hakea korvauksia oikeudesta yksityisoikeudellisesti siviilikanteella. Rikosprosessissa ei voi vaatia korvauksia, jos ei vaadi tekijälle rangaistusta.

Kirjallinen menettely:

Useimmat lievät ja tavalliset rikokset voidaan käsitellä käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä. Tällöin tuomari ratkaisee asian kirjallisen aineiston perusteella. Suullista oikeudenkäyntiä ei järjestetä, eikä asian osapuolia kutsuta tuomioistuimeen.

Sakkomenettely:

Lieviissä tapauksissa poliisi voi asianomistajan suostumuksella antaa epäilylle sakon. Jos uhri antaa suostumuksensa sakkomenettelyyn, asiaa ei käsitellä oikeudessa eikä asiassa voi vaatia vahingonkorvausta.

Sovittelu:

Rikosasioista voidaan sovittaa, jos sekä uhri että epäilty suostuvat siihen. Sovittelu on maksutonta ja aina vapaaehtoista ja sen voi lopettaa kesken missä vaiheessa tahansa. Rikosasia voidaan käsitellä tuomioistuimessa, vaikka tapaus olisikin sovittelu.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 3 luku 9 § 1 momentti:

Asianomistajan pyynnöstä virallisen syyttäjän on vireille panemansa syyteasian yhteydessä ajettava rikokseen perustuvaa asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta rikosasian vastaajaa vastaan, jos se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton.

Vastaathan mahdollisimman pian, jotta asia saadaan etenemään.

Rasmus Koponen
Nuorempi konstaapeli
Email: rasmus.koponen@poliisi.fi

Tämä viesti on tarkoitettu ainoastaan sen vastaanottajalle ja se saattaa sisältää salassapidettävää tietoa. Jos et ole viestissä mainittu vastaanottaja, tuhoa viesti ja ilmoita välittömästi asiasta sähköpostitse lähettäjälle.

Detta meddelande är endast avsett för dess mottagare och kan innehålla konfidentiell information. Om du inte är den i meddelandet nämnda mottagaren, bör du förstöra meddelandet och omedelbart meddela detta till avsändaren via e-post.

This email is intended solely for the use of the named recipient and it may contain confidential information. If you are not the intended recipient, please delete this e-mail from your system and notify the sender immediately by e-mail.

2.2 Asianomistajalle ilmoitettavat asiat

Asianomistajalle ilmoitettavat asiat 1 (2)

Asianomistajalle ilmoitetaan ennen alustavaa puhuttelua / kuulustelua seuraavat asiat

Totuudessa pysymisvelvollisuus

Teillä on oikeus olla vaatimatta rangaistusta teihin kohdistuneen rikoksen tekijälle ja oikeus olla myötävaikuttamatta teihin kohdistuneen tai teille vahinkoa aiheuttaneen rikoksen selvittämiseen. Tämä tarkoittaa, että teidän ei tarvitse kertoa mitään eikä vastata teille esitettyihin kysymyksiin. Teillä on halutessanne oikeus puhua ja vastata poliisin kysymyksiin, jotka koskevat väitettyä rikosta.

Syytteen vaaran välttäminen

Teidän ei tarvitse kertoa sellaisesta seikasta, jonka kertominen voisi johtaa siihen, että teitä itseänne tai teille läheistä ihmistä syytettäisiin rikoksesta. Läheisellä tarkoitetaan:

- nykyistä tai entistä aviopuolisoanne tai nykyistä avopuolisoa
- suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevaa sukulaistanne (eli lapsianne, lapsenlapsianne, vanhempianne ja isovanhempianne)
- sisarustanne
- henkilöä, jolla on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde teihin.

Oikeus avustajaan ja tukihenkilöön

Teillä on oikeus puhua luottamuksellisesti valitsemanne avustajan kanssa jo ennen kuulustelua / alustavaa puhuttelua. Voitte myös pyytää, että teille määrättäisiin tukihenkilö henkilökohtaiseksi tueksi asian käsittelyn ajaksi. Avustaja tai tukihenkilö on poliisista riippumaton, mutta poliisi voi auttaa ottamaan yhteyttä heihin. Joissakin tapauksissa avustajan apu kustannetaan valtion varoista ja teille määrätyn tukihenkilön apu on aina teille maksutonta. Avustajalla ja tukihenkilöllä on oikeus olla läsnä kuulusteluissa, mutta tätä oikeutta voidaan joissakin tilanteissa rajoittaa. Avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai erillisen luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Voitte pyytää lisätietoja poliisilta.

Kielelliset oikeudet

Kansalliskieliselle: Esitutkinnassa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Joissain tilanteissa poliisin on käytettävä poliisin kanssa asioivan henkilön kieltä, ja muissa tapauksissa poliisin on huolehdittava tulkkauksesta. Saamenkielisellä on oikeus käyttää esitutkinnassa saamen kieltä Lapin poliisilaitoksen alueella.

Muille: Jos ette ymmärrä tai osaa puhua riittävästi poliisin käyttämää kieltä, teillä on oikeus tulkkausapuun valtion varoista. Tulkki voi auttaa keskusteluissa avustajan kanssa, ja hänellä on keskusteluja koskeva vaitiolovelvollisuus.

Teillä on oikeus saada kirjallinen tai suullinen käännös asian kannalta keskeisten asiakirjojen olennaisista osista tai keskeisestä asiakirjasta tehdystä yhteenvedosta. Käännös asiakirjasta voidaan antaa suullisesti, kun oikeusturvanne ei edellytä asiakirjan kääntämistä kirjallisesti.

Asianosainen (yleensä epäilty tai uhri) voi luopua oikeudestaan käännökseen. Luopuminen tarkoittaa, että kyseisessä rikosasiassa on yhä oikeus tulkkaukseen, mutta sen rikosasian käsittelyyn kuuluvia viranomaisen kirjallisia ilmoituksia tai päätöksiä ei käännetä. Luopuminen ei vaikuta muiden rikos- tai hallintoasioiden käsittelyssä ilmenevään tulkkauksen tai kääntämisen tarpeeseen. Käännösoikeudesta luopuminen ilmaistaan selkeän yksiselitteisesti ja luopuminen on täysin vapaaehtoista.

Epäillyn asianomistajarikoksen käsittelystä

Joissain tilanteissa poliisi tutkii rikosepäilyä vain, jos rikoksen uhri eli asianomistaja vaatii tekijälle rangaistusta (asianomistajarikos). Poliisi ilmoittaa teille, jos teitä koskevassa asiassa rangaistusvaatimus on edellytyksenä esitutkinnan toimittamiselle tai jatkamiselle sekä siitä, mikä on sellaisen vaatimuksen tekemisen ja peruuttamisen merkitys. Joissain tilanteissa syyttäjä voi päättää, että esitutkinta toimitetaan, vaikka rangaistusvaatimusta ei ole esitetty, ja tällöin poliisi ilmoittaa teille asiasta viipymättä.

Lisäksi asianomistajalle ilmoitetaan kutsussa tai muutoin ennen kuulustelua

Velvollisuudet

Jokaisella on velvollisuus kutsusta saapua esitutkintaan, jos on syytä olettaa, että häneltä saadaan selvitystä rikoksesta tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi. Kutsun saaneen on saavuttava kutsuvan esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.

Poliisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta sekä esitutkintaa varten saadut tai laaditut asiakirjat ovat yleensä salassa pidettäviä, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimessa. Salassa pidettävän tiedon saaja ja hänen asiamiehensä eivät saa luovuttaa tai ilmaista sivulliselle salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin häntä itseään. Salassapitovelvoitteen rikkominen on rangaistava teko.

Jokaisen on ilmoitettava poliisille henkilötietonsa. Väärän tai harhaanjohtavan tiedon antaminen ja henkilötietojen antamisesta kieltäytyminen ovat rangaistavia tekoja.

Oikeudet

Teillä on oikeus

- selvittää ja esittää seikkoja ja todisteita rikoksen johdosta kärsimistänne vahingoista,
- saada tieto esitutkintaan johtaneista ja siinä ilmi tulleista seikoista esitutkinnan aloittamisen jälkeen (tätä oikeutta voidaan rajoittaa, kun esitutkinta on kesken),
- saada tieto asian käsittelystä, esitutkinnan lopettamisesta ja muusta oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin vaikuttavasta päätöksestä,
- esittää itse tai avustajan tai kuulustelijan välityksellä kysymyksiä muulle kuulusteltavalle asian selvittämiseksi,
- pyytää kuulustelutodistaja paikalle,
- tarkastaa kirjattu tai tallennettu kuulustelukertomuksenne,
- pyytää asiakirjoja pidettäväksi salassa: tästä avustajanne, tuomioistuin tai poliisi voi antaa lisätietoja
- saada tieto oikeudesta korvaukseen rikosvahinkolain nojalla ja tarvittaessa opastusta sen korvauksen hakemisessa,
- saada tietää sovittelumahdollisuudesta
- saada tietää kirjallisesta menettelystä sekä
- saada tietää mahdollisuudesta saada tukihenkilö.

3 ASIANOMISTAJAN VASTAUKSET

Seuraavaksi on esitelty, miten asianomistaja voisi vastata sähköpostipohjan kysymyksiin.

Koponen Rasmus POL POLAMK

Kuvitteellinen tilanne

1. Mitä voit kertoa tapahtuneesta rikoksesta?

Olin viettämässä viikonloppua ystäväni luona Oulussa ja yritin ostaa kaksi lippua 02.05.2020 järjestettävään Kärpät – Saipa-jääkiekko-otteluun. Laitoin ostoilmoituksen Tori.fi sivulle. Minuun otti Tori.fi sivun kautta yhteyttä nimimerkki ”SuperMyyjä”, joka kertoi, että hänellä olisi myydä liput. Sovimme lippujen hinnaksi 120 euroa ja hän pyysi maksamaan liput käyttäen Mobilepay – sovellusta numeroon 0401234567. Tämä sovellus ei ollut minulle tuttu, joten hän pyysi laittamaan rahat pikaisesti tilille FI28 2828 2828 2828 28. Maksoin liput tälle tilille 29.04.2020, jonka jälkeen myyjä lupasi postittaa liput seuraavana päivänä. Hän ei kuitenkaan ikinä postittanut lippuja, eikä ole vastannut enää viesteihin.

2. Onko sinulla rangaistusvaatimusta?

Kyllä on.

3. Minkälaista vahinkoa sinulle on rikoksen johdosta aiheutunut ja onko sinulla vahingonkorvausvaatimusta?

Minulle on aiheutunut 120 euron taloudellinen tappio lipuista. Haluaisin vain saada lipuista rahat takaisin.

4. Haluatko, että syyttäjä ajaa vahingonkorvausvaatimustasi?

Kyllä haluan.

5. Suostutko asiassa sakkomenettelyyn?

En suostu.

6. Suostutko asiassa kirjalliseen menettelyyn?

Kyllä suostun.

7. Suostutko asiassa sovitteluun?

En suostu.

4 KUULUSTELU

Asianomistajan vastauksien perusteella tehdään kuulustelu asianomistajan kuulustelupohjaan. Tällöin pohjasta tulee rastittaa kohta ”kuulusteltu muulla tiedonsiirtovälineellä”.

POLIISI

KUULUSTELUPÖYTÄKIRJA Asianomistaja

Etptk:n sivun nro

Esitutkintapöytäkirjan numero

Rikosilmoituksen numero

Kuulusteltavan nimi

Kuul. ptk:n sivun nro

Etunimet *Sukunimi*

1

1 Kuulustelu- tilaisuus	Kuulustelupaikka *Oma poliisilaitos* *Oma poliisiasema*	Kuulustelupäivä XXXX	Alkoi kello -
	Kuulustelija Nuorempi konstaapeli Rasmus Koponen	☐ kuulustelu puhelimitse ☒ kuulustelu muulla tiedonsiirtovälineellä	
	Kuulustelutodistaja	☐ läsnä pöytäkirjaa allekirjoittaessa	
2 Asianomistaja	Sukunimi, etunimet *Sukunimi*, *Etunimet*	Entiset nimet	
	Tiedot tarkistettu, miten, missä ☐	Kieli	
Asianomistajan edustajana / asiamiehenä kuulusteltu	Sukunimi, etunimet ,		
	Ammatti	Edustus oikeuden peruste	
3 Merkinnät Kuulustelun aikana tapahtuneet muutokset välimerkintänä tekstiosaan	Rikos/tapahtuma Lievä petos/Petos	Ilmoituksen nro *Rikosilmoituksen numero*	
	Muut kuulustelussa läsnä olevat		
	Kuulustelussa käytetty kieli (ellei kuulustelun kirjauskieli)		
4 Ilmoitukset	Ennen kuulustelua on ilmoitettu		
	☒ Asema esitutkinnassa ETL 4:9	☐ Oikeudesta pyytää kuulustelutodistaja paikalle ETL 7:11	
	☐ Mahdollisuudesta saada oikeudenkäyntiavustaja valtion varoista ROL 2:1 a	☐ Oikeudesta saada valtion varoista korvausta rikoksella aiheutetusta vahingosta RikosvahinkoL 1 §	
	☐ Oikeudesta käyttää avustajaa ETL 4:10	☐ Mahdollisuudesta saada tukihenkilö ROL 2:3	
	☐ Kielellisistä oikeuksista ETL 4:12 ja 4:13	☐ Totuusvelvollisuudesta sekä perättömästä lausumasta viranomaismenettelyssä ETL 7:6, RL 15:2	
	Todistamiskiellot		
	☐ Itsekriminointisuoja OK 17:18		
	☐ Lähiomaisen ja läheisen kieltäytymisoikeus OK 17:17, OK 17:18		
	☐ Valtiovelvollisuudesta		
	☐ Valtionsalaisuuden ja kansainväliset suhteet OK 17:10	☐ Neuvottelusalaisuudet OK 17:11	
☐ Julkisyhteisön virkamiehet ja työntekijät OK 17:12	☐ Avustajasalaisuudet OK 17:13		
☐ Potilassalaisuudet OK 17:14	☐ Uskonnollisen yhdyksunnan papit ja muut vastaavassa asemassa olevat OK 17:16		
☐ Oikeudesta kieltäytyä todistamasta			
☐ Liike- ja ammattisalaisuudet OK 17:19			
☐ Lähdesuoja OK 17:20			
Muut ilmoitukset			
☐ Oikeudesta esittää kysymyksiä toiselle kuulusteltavalle ETL 7:17			
☐ Esitutkinta-aineiston salassapidosta, vaitiovelvollisuudesta sekä salassapitorikoksesta Julkl. 22-24 §, RL 38:1-2			
☐			
5 Oikeudenkäynti- avustaja	Nimi		
	Avustajan osoite, puhelin, sähköpostiosoite		
	☐ Läsnä kuulustelussa	☐ Ei läsnä kuulustelussa	

Poliisi 2018
428:214.02.013/12.12.2018

Luettu, annettu tarkastettavaksi ja hyväksytyt:

_____
Etunimet *Sukunimi*

P3AI
h

Jatkuu

HENKILÖTIETOLEHTI
Asianomistaja

Asianomistaja	Ilmoituksen nro			
	Rikosilmoituksen numero			
	Sukunimi, etunimet	Entiset nimet		
	Sukunimi, *Etunimet*			
	Henkilötunnus	Syntymäaika		
	Henkilötunnus	*Syntymäaika*		
	Tiedot tarkistettu, miten, missä	Kansalaisuus		
	☐	*Kansalaisuus*		
	Ammatti	Syntymä- /kotikunta		
	Lähiosoite, postinumero, postitoimipaikka			
	Lähiosoite, postinumero, postipaikka			
	Puhelin, sähköpostiosoite			
	Rikosilmoituksessa annaetut puhelinnumero ja sähköpostiosoite			
	Työnantaja			
	Työnantajan lähiosoite, postinumero, postitoimipaikka			
Työnantajan puhelin, sähköpostiosoite				
Siviilisääty	Ajokortti			
Sotilasarvo	Kieli			
Turvakielto	☐ Kyllä ☐ Ei			
Osoitteenluovutuskielto	☐ Kyllä ☐ Ei			
Asianomistajan edustajana / asiamiehenä kuulusteltu	Sukunimi, etunimet			
	Henkilötunnus	Syntymäaika		
	Ammatti	Edustus oikeuden peruste		
	Lähiosoite, postinumero, postitoimipaikka			
	Puhelin, sähköpostiosoite			
	Lisätietoja (tavoitettavuutta koskevat tiedot, holhooja ja tämän osoite, tulkki ja puhelinnumero)			
	Turvakielto	☐ Kyllä ☐ Ei		
	Osoitteenluovutuskielto	☐ Kyllä ☐ Ei		
	Asianomistajan pyyntö saada tietää vangin tai tutkintavangin vapautumisesta	Rikos on jokin seuraavista:		
		raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, törkeä kotirauhan rikkominen, törkeä vapaudenriisto, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, panttivangin ottamisen valmistelu, vainoaminen, törkeä ryöstö tai törkeän ryöstön valmistelu tai jonkin edellä mainitun rikoksen yritys tai tapon, murhan tai surman yritys		
Asianomistaja pyytää saada tietää vangin tai tutkintavangin vapautumisesta	☐ Kyllä ☐ Ei			

**KUULUSTELUPÖYTÄKIRJA
Asianomistaja**

Eiptk:n sivun nro

Esitutkintapöytäkirjan numero

Rikosilmoituksen numero

Kuulusteltavan nimi

Kuul. ptk:n sivun nro

Etunimet *Sukunimi*

2

KUULUSTELUKERTOMUS

Minulle on kerrottu kuulustelun alussa, että minua kuulustellaan asianomistajana 29.04.2020 tapahtuneeseen lievään petokseen/petokseen.

Minulle on annettu oikeuteni ja velvollisuuteni luettavaksi kirjallisena. Minulle on annettu mahdollisuus antaa lausunto asiasta paikan päällä henkilökohtaisesti. Haluan sähköpostilla kertoa asiasta seuraavaa:

KYSYMYS: Mitä voit kertoa tapahtuneesta rikoksesta?

VASTAUS: Olin viettämässä viikonloppua ystäväni luona Oulussa ja yritin ostaa kaksi lippua 02.05.2020 järjestettävään Kärpät – Saipa-jääkiekko-otteluun. Laitoin ostoilmoituksen Tori.fi sivulle. Minuun otti Tori.fi sivun kautta yhteyttä nimimerkki "SuperMyyjä", joka kertoi, että hänellä olisi myydä liput. Sovimme lippujen hinnaksi 120 euroa ja hän pyysi maksamaan liput käyttäen Mobilepay – sovellusta numeroon 0401234567. Tämä sovellus ei ollut minulle tuttu, joten hän pyysi laittamaan rahat pikaisesti tilille FI28 2828 2828 2828. Maksoin liput tälle tilille 29.04.2020, jonka jälkeen myyjä lupasi postittaa liput seuraavana päivänä. Hän ei kuitenkaan ikinä postittanut lippuja, eikä ole vastannut enää viesteihin.

K: Onko sinulla rangaistusvaatimusta?

V: Kyllä on.

K: Minkälaista vahinkoa sinulle on rikoksen johdosta aiheutunut ja onko sinulla vahingonkorvausvaatimusta?

V: Minulle on aiheutunut 120 euron taloudellinen tappio lipuista. Haluaisin vain saada lipuista rahat takaisin.

K: Haluatko, että syyttäjä ajaa vahingonkorvausvaatimustasi?

V: Kyllä haluan.

K: Suostutko asiassa sakkomenettelyyn?

V: En suostu.

K: Suostutko asiassa kirjalliseen menettelyyn?

V: Kyllä suostun.

K: Suostutko asiassa sovitteluun?

V: En suostu.

Luettu, annettu tarkastettavaksi ja hyväksytty: _____

Jatkuu

KUULUSTELUPÖYTÄKIRJA
Asianomistaja

Etpk:n sivun nro

Esitutkintapöytäkirjan numero

Rikosilmoituksen numero

Kuulusteltavan nimi

Kuul. ptk:n sivun nro

Etunimet *Sukunimi*

3

ARVIO SUOJELUTOIMIEN TARPEESTA

- Ei tarvetta perusteelliselle arviolle
 Erityisten suojelutoimien tarve määritetään arviointilomakkeella

KUULUSTELTAVAN KANTA RANGAISTUSVAATIMUKSIIN

- En vaadi rangaistusta ja tiedän, ettei minulla enää myöhemmin ole oikeutta vaatia asiassa rangaistusta
 Vaadin rangaistusta

KUULUSTELTAVAN KANTA SAKKOMENETTELYYN

- Minulle on annettu tieto suostumukseni merkityksestä ja sen peruuttamisen mahdollisuudesta SML 5 §
 Suostun sakkomenettelyyn En suostu sakkomenettelyyn

KUULUSTELTAVAN KANTA YKSITYISOIKEUDELLISIIN VAATIMUKSIIN

- En vaadi korvausta
 Vaadin korvausta
 Ajan vaatimukseni itse
 Pyydän, että syyttävä ajaa esitutkintapöytäkirjaan liitettävän tai kuulustelussa esittämäni korvausvaatimuksen.

KUULUSTELTAVAN KANTA KIRJALLISEEN MENETTELYYN

- Minulle on annettu tieto suostumukseni merkityksestä ja sen peruuttamisen mahdollisuudesta ETL 1:2.1 4 kohta, EPA 1:2.1 10 kohta
 En vaadi pääkäsitteilyä ja suostun kirjalliseen menettelyyn En suostu kirjalliseen menettelyyn

KUULUSTELTAVAN KANTA SOVITTELUUN

- Minulle on kerrottu sovittelun yleiset edellytykset SovL 2 § ja tiedotettu sovittelumahdollisuudesta SovL 13.3 §
 Suostun sovitteluun
 En suostu sovitteluun
 Tarvittavan esitutkinta-aineiston saa lähettää sovittelutoimistoon SovL 16.1 §:n 2 kohta

INFORMOITU AUTTAVISTA TAHOISTA

- Oikeusministeriön esitteellä
 Rikosuhripäivystys
 Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
 Lisää auttavia tahoja: poliisi.fi
 Kirjaa miten on informoitu auttavista tahoista
 En halua tietoa auttavista tahoista

Luettu, annettu tarkastettavaksi ja hyväksytyt:

Etunimet *Sukunimi*

 Kuulusteltu puhelimitse

Kuulustelija/Vakuudeksi

Rasmus Koponen

Kuulustelutodistaja

Muut läsnäolijat

Kuulustelu päättyi klo

5 LÄHTEET

Poliisi. 2018. Poliisin asianomistajan kuulustelupohja 428.214.02.013/12.12.2018. Kameleon-lomake.

Poliisi. 2016. Poliisin lomake asianomistajalle ilmoitettavista asioista 428.1007.01.005/21.02.2016. Kameleon-lomake.

Poliisi 2018. Selvitys asianomistajan korvausvaatimuksesta 428.371.02.005/22.02.2018. Kameleon-lomake.